МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТАЙ!

СЕРДАЛО

СВЕТ арадувл 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

28 (2653) | Ера, 5 апрель, 1962 шу. | Мах 2 кеп.

Юрташкарча коммунистий сийлен декхар

«ДIахо юрта боахам дегIабоалабар — керттера а тIехьатетта йиш йоацарех а, цунца цхьана коммунизм хьалъяра дахькъера халагIа дарех а декхар», — йоах КПСС ЦК мартовски Пленумо ший соцам тIа.

Доккхийча къахьегама толамашца жоп луш ба вай республикера юрта боахама къахьегамхой Пленума решенешта. Царна дагадоаллар, уж кхоачашде гIертар колхозийи совхозийи производство дегIайоалаяра, коммунизм хьалъяра тIехьа лоаттабеча къовсаме доаггIаш дола дакъа лацар да. Коммунисташ ба цу къовсама хьалхарча мугIарашка хила безараш, уж ба шоашкара хьокхам а гойташ доккхии къахьегама толамаш даха дезараш. Цудухьа КПСС Центральни Комитето ший Кхайкарал тIа йоах:

«Коммунисташи комсомольцаши! Шун моттиг вай мехка тIехкхоачам балла юрта боахама продукташ яхара тIехьа къовсам лоаттаберий хьалхарча мугIарашка я. Лакхара идейности, сакхетами, организованности йолаш, гIулакх лелалуш хилар, тIагIертта хIама хьадеш а къахьегама дисциплина чIоагIа йолаш а хилар — цу гIулакхаца белгалдоалаш хила беза коммунисташи комсомольцаши. Кхоачамбоацарашта духьала латта, къьнадар, ха яьккха даьннар, вай дIахьоча наькъа духьале еш мел дар маирра кагде».

Из тIахьехам коммунисташеи комсомольцашеи кхетабеш а кхоачашбергболаш а ба.

Производства лоархIамерча участкай, юрта боахама продукташ яхара планаш кхоачаши тIехкхоачаши ерий хьалхарча мугIарашка коммунисташи комсомольцаши латташ боахамаш дукха да. Вай республике а цул арахьа а цIи хеза ва коммунист, «Красноармейский» совхоза хьажкIаш лелаеча механизированни бригада бригадир О. Кагерманов. Из Iалаьмате дика механизатор ва, дика кулгалхо, организатор ва, дика кхоачашду цо ший коммуниста декхараш. Дукха веза из коммунистически къахьегама цIи лелаеча цун бригада коллективана. СССР Лакхехьарча Совета депутаталла хержав нов. Кагерманов. Iалаьмате дикача толамашца чакхдаьккхар цун бригада соахкара шу, хIаьта кхы а лакхагIа да цо укх шера тIаийца декхараш. Иштта шоай декхар дизза кхоачашдеш ба коммунисташ хьажкIаш лелаер I-С. Зармаев, свинар Шарунов, доярка Авилова, комсомолец хьажкIаш лелаер О. Мальсагов, кхыбола итташ, бIаьш Iалаьмате дика юрта боахама къахьегамхой. ХIара денна шоай балха говзал лакхъеш, шоашта карагIдаьннар шерра дIадоаржадеш, производственни заданеш тIехкхоачашъеш ба уж.

Цу тайпара болча коммунисташта хов коммунистийи комсомольцийи декхар производстве моллагIча бесса къахьегар а доацаш творчески, наха хьокхам луш къахьегар долга. Ше дика къахьегар кIезига да коммуниста, шийца болх беш болча парте боацача новкъосташа а шоай хьинар ца кходеш болх бергбола гIулакх вIаштIехьдаккхар да цун декхар. ВIалла мегаргдолаш дац кхай тIа, ферме беча балхах къехкаш, атта балхаш лехаш болча коммунисташцеи комсомольцашцеи машар лелабар.

Цхьабакъда, цхьаццайолча партийнии комсомольскии организацеша эсала вIаштIехьдаьккхад коммунисташи комсомольцаши производстве болх берий хьалхарча мугIарашка дIанийсбара гIулакх. Коммунисташи комсомольцаши производстве болх бара тIера боацаш, канцелярешка балхаш деш багIаш моттигаш а йолаш я хIанз а. Кхы а вогIа да цхьабола коммунисташи комсомольцаши цхьаннахьа а болх ца беш хилар.

Цхьайолча партийни организацеша бизза лоархIам бац дукхагIа юрта боахама продукташ яхара гIулакха, кIоаргга довзац царна производства гIулакхаш, боаггIача тайпара цунна тIахьожам лоаттабац. Цунца мара дашха йиш яц хIанз кхашка бIаьстан балхаш дIадоладаьча хана цхьадолча боахамашка йолаш йолча торонех бизза пайда эцилга вIаштIехьдаьккха ца хилар. Из доагIа «Надтеречный», «Назрановский» совхозий а, иштта кхыдолча боахамий а парторганизацешта.

Дуккха кхоачамбоацараш да Грозненски районерча «Горячеисточненский» совхоза партийни организаце балхаца а. Партбюрос во вIаштIехьдаьккхад социалистически яхь, коммунистически къахьегама ударники коллективи яха цIи яккхара тIехьара яхь къахьегамхошта юкъейоаржаяра гIулакх, совхоза лоархIамегIа йолча балха участкашка коммунисташи комсомольцаши кIезига ба, парте Уставо шийна еннача бокъонех боаггIача тайпара совхоза администраце балха тIахьожам лоаттабац. Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш хилара бахьан да юрта боахам дIахо дегIабоалабара дешаш партбюрос хьалхарча плане ца лоаттадеш хилар.

Юрташкарча коммунистийи комсомольцийи сийлен гIулакх да хьинаре къахьегарий хьалхарча мугIарашка хилар, юрта боахама берригача къахьегамхошта юкъе яхь йоаржаелга вIаштIехьдаккхар. Коммунисти комсомолеци хила веза коммунизм хьалъеча хана гучадувла кхоачамбоацараш лоа ца луш, уж дIадахара тIехьа къахьегамхоша лоаттабеча къовсама хьалха латташ, коммунизм хьалъяра керттера декхараш кхоачашдеча лоархIамера моттиг лелаеш. ЧIоаггIа къовсам лоаттабе беза цар хьалха латта опыт нахага дIайовзийтара а из балха юкъеяхьара а тIехьа. Партеи комсомолеи юкххьанцарча организацей декхар да КПСС ЦК ТIахьехам кхоачашбара коммунисташтеи комсомольцаштеи новкъостал дар. ЦIаькха а хьажа а хьежа балха дикагIа хургдолча тайпара уж производстве дIанийсбе беза, коммунисташцеи комсомольцашцеи фермай, бригадай, кхыча лоархIамерча участкай коллективаш чIоагIъе еза, цар инициатива хьаллаца еза. ТIехь-тIехьагIа коммунистий хьинар айлургдола гIулакх вIаштIехьдаккха деза. Коммунисташкареи комсомольцашкареи хадданза хьадеха деза партеи пачхьалкхени дисциплина лакха лоаттаелга, болх дика белга, тIадилла декхар кхоачашдара шоаш бехктокхаме хилар царга дIа а хойташ.

Къаьстта доккхий декхараш да хьайбай боахам дегIабоалабара дахькъе хьалхашка латтараш. Цудухьа эггара хьалха хьайбай фермашка бахийта беза дикагIа бола, из гIулакх дезаш а довзаш а бола коммунисташи комсомольцаши.

Партийни организацеш декхарийла я наха юкъе беча кхетама балха формаши методаши эргайоахаш тоа а еш берригга организаторски массово-политически болх бригадашка, фермашка беш хила. Цу тайпара колхоза, совхоза болх вIаштIехьбаккхаро торо хулийтаргья КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш сийленца кхоачашъе.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР-а ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Юртбоахама продукташ яхараи кийчъяраи йола Нохч-ГIалгIай АССР-а министерство вIашагIйоллара хьакъехьа

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

Юртбоахама продукташ яхараи кийчъяраи йола Нохч-ГIалгIай АССР министерство вIашагIйолла.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела заместитель А-В. ТЕПСАЕВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. КОМАРОВ.

г. Грозный, 1962 шера 31 март.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР-а ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама министерство, городийи районийи къахьегамхой депутатий Советий исполкомий отделаши управленеши дIаяхара хьакъехьа

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама министерство, хIаьта иштта районийи городийи къахьегамхой депутатий Советий исполнительни комитетий отделаши управленеши дIаяха.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела заместитель А-В. ТЕПСАЕВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь М. КОМАРОВ.

г. Грозный, 1962 шера 31 март.

Дика хоамаш

ДIАЙИЙНАЙ 60 гектар горох

«Шалинский» совхоза 5-ча отделене дикача кечамца дIадоладаьд бIаьстан балхаш. Агротехнически бокъонаш дика кхоачаш а еш, 60 гектар горох дIайийнай укхаза.

Укх деношка дIадолалуш да шекара свеклаши кхыйола культураши дIаера балхаш а.

БIаьстан балхаш дикагIа дечарех ба механизатораш нн. Исаев Шарип, Мусаев Оалхазар, Хизриев Iалавди, иштта кхыбараш.

М. ХАДЖИЕВ.

Квартальни план—ханал хьалха

«Октябрьнефта» НПУ телемеханизированни промысла керда къахьегама толам баьккхаб — ханал хьалха, 29-ча марта кхоачашъяьй мехкдаьттеи гази яккхара хьалхарча квартала план, планал совнагIа массехк бIаь тонн мехкдаьтта даьккхад, мехкдаьттага шийга дIадодар 3,4 процент чухнахьа а даьккха 10 эзар сомал дукхагIа ахча кходаьд, дикка лакхъяьй къахьегама овсарле.

Шу дIадоладелча денз дукха балхаш даьд промысле мехкдаьтта алсамдаккхара. Укх шера хьалхарча кхаь бетта чакхдаьхад дуккха бIаьш тоннаш мехкдаьтта тIакхетийташ дола 64 геолого-технически гIулакх. Дукха пайда боал мехкдаьтта даккхара шоллагIча методех.

Мехкдаьтта алсамдаккхара промысле деча балхех доккха беркат доалаш хилар хьахьокх № 126—14 йолча скважине даьча гIулакхах а. ТIоанашка хий а увтташ, болх ца беш яр из скважина. Изоляционни балхаш даьчул тIехьагIа хIара дийнахь-бус шишша тонн мехкдаьтта тела яьлар из. Иштта из болх баьчул тIехьагIа дуккха а тIакхийтар №№ 42-13, 11-10 йолча скважинаша луш дола мехкдаьтта а.

Денна шоай балха нормаш тIехкхоачаш а еш, дика къахьег мехкдаьтта даккхара оператораша новкъосташа Бровченко, Хандиева, Михайлецкаяс, Кодозова, Акопова, Юсупова, иштта кхы дукkханеша.

Дика толамаш даьхад скважинашта лаьттан кIалха ремонт еча бригадаша а. Лаьттан кIалха скважинашта ремонт ераштa юкъе хьалхара моттиг лелаю мастера Сенюхаева кулгалдеча бригадо. Дуккха а тIехкхоачашъю цо балха нормаш. Геттара дика балхаш ду лаьттан кIалха скважинашта ремонт яра операторий Ахмедчина, Козлова, Байгиреева сменаша.

«Октябрьнефта» НПУ коммунистически къахьегама цIи лелаеча телемеханизированни промысла коллективо сийленца кхоачашдергда семилетка диълагIча шераше тIаийца доккхий декхараш.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

СУХАЛБЕ КХАШКАРЧА БАЛХАШТА!

Торонех пайда а эцаш

Укх бIаьсти 1550 гектара тIа ялат дIаде дезаш ба Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» совхоза 1-ча отделене къахьегамхой. Цунах 730 гектара тIа ялатийна а 370 гектара тIа силоса а лаьрхIа дIаювргья хьажкIаш, иштта дIаювргья цар шекара свекла, гидуаргаш, горох. Цар лаьрхIад хIара гектара тIара 50 центнер фуалъяьха хьажкIаш, 230 центнер свекла яккха.

Дика къахьийгад цар бIаьстан юхьерча балхаш тIа. Дийнахьа 14—15 гектара тIа ялат дIадувр тракториста Мусаев Даргоси сеяльщица Цинаева Алканеи — нормал 2-зза дукхагIа.

Отделене механизатораша бIаьсти аха дезаш хинна 540 гектар лаьтта аьхад, хIаьта дерригача лаьттан тIа макха баьккхаб, культиваци яьй.

Из болх беш къаьстта дика къахьийгад коммунистически къахьегама сийлен цIи яккхара къовсам лоаттабеча трактористаша Хатуев Джаде, Татаев Бауде.

Цхьабакъда, чIоагIа ледара леладу отделене кулгалхоша кхашка хий дехкара балхаш. Укх шера хий дехка дезаш 500 гектар лаьтта да. Из лаьтта хьалххагIе харшаш а даьха кийчдаь хила дезаш дар, цхьабакъда хIанз а дIадоладаьдац уж балхаш.

Геттара кIезига яхкай кхашка моттигера удобренеш. Цига еррига дIайихьар а яц 500 тонн мара.

З. ГЕЛИСХАНОВ.

БIаьстан балхаш юхадетт

Хьалха а хоза а яьннай укх шера бIаьсти Гудермесски районе.

Цхьабакъда, ала дезаш да бIаьсти хоза яьнна яле а Гудермесерча «Дружба» яхача совхоза кулгалхой хьалха юв культураш дIаера гIулакха сихца луш хилар. Из хьахьокх март бутт бовлца йолча хана еррига а цу совхозе дIайийна хIамаш 235 гектар мара ца хиларо.

Из болх тIехьабалара бахьан да ханнахьа еррига коллектив оарцагIа а яьккха, хIара болх булургболча денах бизза пайда а эцаш, гота балхаш сихдара метта совхоза кулгалхоша, къаьстта цун директора нов. Головченко, «догIа делх», «лаьтта дIоахденнад», «дIайийна хIама ханнахьа тIаяргьяц» яхаш хабараш а дувцаш, балхаш тIехьатетттар.

Нагахь санна совхоза кулгалхоша хIанззе а цу харц теоре тIара а баьнна шекара свеклаи гидуаргаши дIаювлга сихца дойя нах хьажкIаш дIае болабелча а уж культураш дIайийна ца йоалаш хургья «Дружба» яха совхоз. ТIаккха цига хьажкIаш а тIехьагIоргья, хIана аьлча дукха лаьтта да укх шера цу совхозе дIаде лаьрхIар. Духхьал хьажкIаш я цар 2500 гектар совгIа. Цул совгIа 1000 гектар гидуаргаш, 800 гектар шекара свеклаш, кхы культураш я дIае езаш.

Кхы балхаш а да совхозе хIанз деш латташ. Iай кхашка 10000 тонн кхо дилла лаьрхIадар совхозо. Цхьабакъда, хIанзалца хьа диллар 5000 тонн мара яц. Долче кхашкарча балхах мукъа йола еррига тракторши нахи кхашка кхо диллара оарцагIбаха беза. Цунца ехха еза кхашка минеральни удобренеш а.

Цхьа бIаь гаргга трактор, кхоачам балла сеялкаш, кхыйола инвентарь, дика механизатораш ба совхозе. Укх бIаьсти дIае езача еррригача культурашта аьха, макха баьккха 9300 гектар дола лаьтта кийчдаьд совхоза механизатораша. Кхоачам хиллал да совхозе гидуаргий, шекара свекла, берца, кхыча дIае лаьрхIача культурай фу. ТIа мишта йоал хьожаш техка, цIенъяь, колибровка яь кийча я дIаюв хьажкIаш. «ТIаьдеи шийлеи» я яха хабараш дита а дита еррига коллектив оарцагI а яьккха, ханнахьа чакхдаха деза совхоза кулгалхоша деррига кхашкара балхаш.

М. ГАДИЕВ.

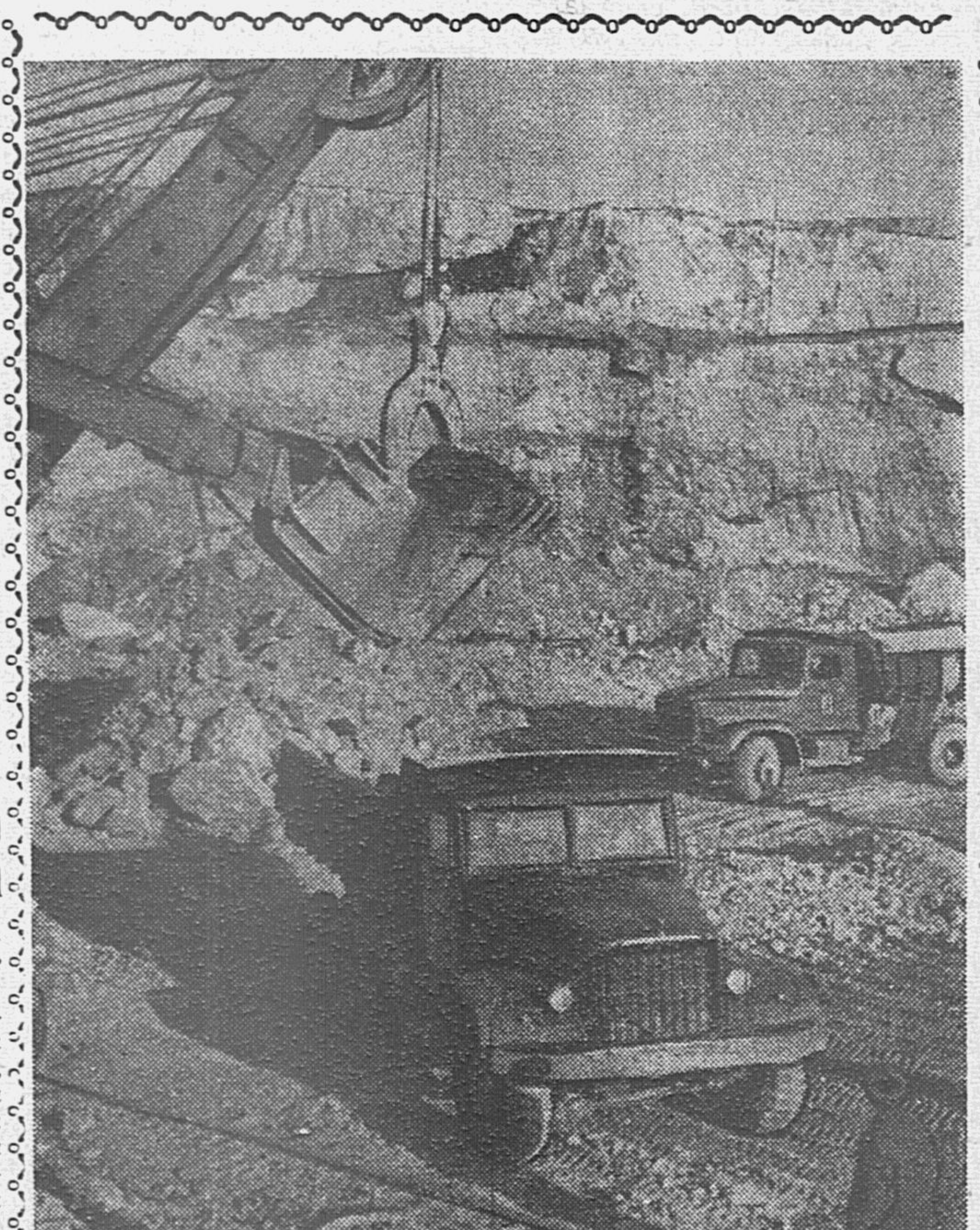
ДикагIа пайда эца техниках

БIаьстан балхаш дика лел МагIалбика района «Алханчуртский» совхозе. БIаьсти аха дезаш хинна 1890 гектар лаьтта кIира хьалхагIа аьха баьннаб совхоза механизатораш. Гидуаргаш а кхыйола культураш а дIаювш къаьстта дика къахьег механизатораша Ваделов Бахьауддина, Хутиев Батыра, иштта кхыбараша. ХIара сменах йола нормаш тIехкхоачашъю цар.

Ишта дац гIулакхаш «Ингушский» совхозе. Укх бIаьсти аха дезача 4220 гектар лаьттах хIанз а ах аьхадац. Цун керттера бахьан да лаьтта ахара тракторех бокъонца пайда ца эцар. Совхоза тракторех лаьтта оахаш 16—18 мара хилац дийнахьа. Вожаш кхыдола балхаш деш хул. Эсала лел цу совхоза кхыдола бIаьстан балхаш а. ХIанз а духхьала 320 гектара тIа мара макха баьккхабац, хIаьта 420 гектара тIа мара диск а токхадаьдац.

«Ингушский» совхоза кулгалхоша лерттIа тоабе беза бIаьстан балхаш ханнахьа а дика а чакхдахара болх.

В. БАРУЛИН.

Киргизски ССР. Ртуть даккхара Советски Союзе керттера моттиг дIалоац Киргизе. Семилетка шерашка республике дукхагIа доаккхаргда из металл.

Сурта тIа: Хайдарkански руднике лаьттан тIера ртуть доаккхаш. Цу рудника горнякаша лаьрхIад кIира хIара ялхлагIа долча дийнахьа планал совгIа болх бе.

А. РАСШИХИНА сурт. ТАСС фотохроника.

Ансамбль дукха езаелар Архангельске бахача наха

Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен халхареи иллеи ансамбль Архангельске гастролешка я.

Боккхача безамца хьежар Нохч-ГIалгIай халкъа викалий искусстваго тайп-тайпарча предприятей болхлой, гIулакхера нах, морякаш, иштта кхы а. ЧIоагIа дукха езаелар зрителашта «Са дахье» яха къаман белгалонаш гойташ йола ший тайпара вокально-хореографически композици. Сцена тIара хьахозар хозача иллей мукъам. Безаме иллеш хувцалора кадайча халхаращца. Кавказа кхдай халхараш деш болча артисташа хьагайтар йоккха говзал.

ЧIоагIа безаме чакхдаьлар нохч-гIалгIай артисташ архангельски зрителашца вIашагIкхетар. Ансамбла йоккхача говзалах боккха тоам хилар зрителашта.

С. КУРИЛОВ. г. Архангельск.

ПаргIатъяьннача Венгре 17 шу дизар

ЦIаккха ца хиннача тайпара чIоагIа да советско-венгерски доттагIал

МОСКВА, 3 апрель. (ТАСС). Венгри фашистски Iазапах мукъаяьккха 17 шу дизарах къаман цIей дездарца дувзаденна Венгерски социалистически болхлой парте хьалхарча секретарага, венгерски революционни болхлой-ахархой правительства председателага Янош Кадаргеи Венгерски Халкъа Республика президиума председателага Иштван Добигеи моаршал луш послани яхьийтай новкъосташа Н. С. Хрущевеи Л. И. Брежневеи.

Политически, экономически, культурни вахара тайп-тайпарча доакъошка Советски Союзаи Венгерски Халкъа Республиканеи юкъерча чIоагIлуш латтача массе оагIорахьарча бартцхьоагIоно, йоах послане тIа, тешшаме хьахьокх, марксизма-ленинизма сийрдача идеяша тешшаме чIоагIдеш дола вай халкъий доттагIал цIаккха ца хиннача тайпара чIоагIа хилар.

Послане тIа белгалду, къовсам тIа дола дунен халкъашта юкъера деррига дешаш переговорий наькъаца, машаре дахара принципаш тешшаме кхоачашъяра ларда тIа къоастадара тIехьа хадданза къовсам лоаттабеш Советски Союзеи Венгреи правительстваш хилар.

* * *

Дезача денца дувзаденна моаршал хоатташ ВНР кхыча мехкашцарча гIулакхий министрага Янош Петерга телеграмма яхьийтай СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра А. А. Громыкос.

* * *

МОСКВА, 3 апрель. (ТАСС). Дагалатташ сийлахь-доккха юкъара цхьа хIама а долаш, социализми коммунизми бахьан долаш лоаттабеча къовсаме цхьоагIо а йолаш долча халкъий доттагIалал чIоагIагIа хIама дунен тIа дац. Ханаца техка даьннача, бокъонца цу тайпара долча доттагIало эзараш наькъашка гIолла вIашагIа хоттаболийт Советски Союзеи Венгерски Халкъа Республикаи къахьегамхой. Из белгалдоахар тахан фашистски захватчикех Венгри мукъаяьккха 17 шу дизара хетаяь хиннача торжественни собране мел даьча къамаьлашка.

Цига доклад еш советско-венгерски доттагIлен общества правлене председатела академика П. Н. Федосеева аьлар, Венгри мукъаяьккха ди — из алхха венгерски халкъа къаман цIей хинна ца Iеш, из — машари социализми бахьан долаш къовсам лоаттабеча берригача наьха деза ди.

Москверча къахьегамхойн кагирхойи цIерах венгерски доттагIашка дег тIара моаршал делар «Памяти революции 1905 года» яхача завода коммунистически къахьегама бригадана кулгалдеча Г. Ф. Красавинеи Московски университета студенткас Шульга Марияси.

— Венгерски халкъа цIаккха дицлургдац ше мукъадоаккхаш Советски Союзо цун сий долча эскарои даьр, — аьлар ше къамаьл деш венгерски посольства советника Йожеф Олаха.

МУЗЫКА МОТТ— МАШАРА МОТТ

П. И. Чайковске цIерах йола дунен халкъашта юкъера II-гIа конкурс хьайийлай

МОСКВА, 1 апрель. (ТАСС). Дерригача дунен тIарча миллионаш болча наха чIоагIа езаш я П. И. Чайковске музыка. Из къаьгга хьагойт хьайийлача сийлахь-воккхача музыканта цIерахча пианистий, скрипачий, виалончелистий дунен халкъашта юкъерча II-гIча конкурсо. 6 эзар саг гулвелар съездий Кремлевски Дворецe конкурсе дакъа лоацаш болчарца цхьана искусства доккха ЦIей долча.

Дунен халкъашта юкъера конкурс хьаеллача хилар новкъостий Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин, А. И. Микоян, Д. С. Полянский, Н. С. Хрущев, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев, Б. Н. Пономарев, А. Н. Шелепин.

Торжественни собрани хьаеллаш конкурсе дакъа лоацачаргеи хьаьшашкеи моаршал луш СССР культура министра Е. А. Фурцевас аьлар:

— Тхо чIоагIа дегаш гIоздаьнна да иштта вIашагIкхетарах. Тайп-тайпарча мехкашкарча къонача говзанчий музыкальни форум Москве хургья цхьа бутт совгIа йолча хана. Дерригача дунен тIа дIахозийла лаьттан тIара вахар дувцаш йола, машар, ираз, халкъашта юкъера доттагIал бахьан долаш лоаттабеча къовсама симфонех хьакхеташ йола музыка тамашийна оаз.

Дош лу Чайковске цIерахча конкурса организационни комитета председатела композитора Д. Д. Шостаковича.

Вай массаза а дагадоагIаш хила деза музыка эстетически хинна а ца Iеш боккха общественни лоархIам болаш йолга. Тахан са из къаьстта ала безам ба йоккхача искусства новкъа бовлаш болча къонача музыканташка.

Конкурсе дакъа лоацаш болча хIаране боккха толам баккха ка ййла, аьнна ловца боаккхаш чакхдаьккхар Д. Шостаковича ший къамаьл.

Боккхача безамца ладийгIар гулбеннараша конкурса жюре членаш болча Парижски консерваторе профессора Морешаля Морисеи, цIи хеза волча румынски дирижера Джоржеску Джорджеи даьча къамаьлашка.

П. И. Чайковске цIерах йола дунен халкъашта юкъера шоллагIа конкурс хьайийлай!

Гулбеннараштa гойтар «Лебединое озеро» яха Чайковске балет.

ЮРТА БОАХАМА ДЕШАЕХ ЛАЬЦА Н. С. ХРУЩЕВА ДАЬЧА КЪАМАЬЛИЙ СБОРНИК

Политически литература Государственни издательствас арахийцад «Коммунизм хьалъяра хIанзара этапи юрта боахама деш дола кулгал тоадара партена хьалхашка латта декхараши» яха книжка. Цу тIа да Н. С. Хрущева юрта боахама дешаех лаьца даь къамаьлаш: КПСС XXII-ча съезде яьча доклада тIара доакъош, юрта боахама болхлой зональни совещанешка цо даь къамаьлаш, 1962 шера март бетта КПСС ЦК Пленуме яь доклад а Пленума болх чакхбоалаш даь къамаьл а.

КПСС ГРОЗНЕНСКИ ГОРКОМА ПЛЕНУМ

Дукха ха йоаццаш КПСС Грозненски горкома пленум хилар. КПСС XXII-ча съезда решенешка хьежача парте городской организаце идеологически болх мишта латт а из тоабара де дезараш а яха доклад йир КПСС Грозненски городской организаце секретара нов. В. С. Симарзина.

Докладчико а пленуме къамаьлаш даьраша а белгалдаьккхар, партийни организацеша боккха организаторскии политическии болх бар бахьан долаш, 1961-ча шера парте XXII-ча съезда сийна тIаийца социалистически декхараш Грознерча къахьегамхоша кхоачашдар. ТIехкхоачашйир валови продукци арахецара план. ДукхагIа йолча промышленни предприятеша къахьегама овсарле лакхъяьй, продукцега дIабода мах лохбаьб, цун дикал лакхъяьй.

Предприятей производственни гIулакхаш тоадара мел боккха лоархIам болаш ба массово-политически болх дика хьахьокх Центральни ремонтно-механически завода партийни организаце балхо.

Цун агитколлективе 35 агитатор ва, царех 24 коммунистически къахьегама ударник а волаш. Агитационно - массови болх массанахьа а дIабоаржабара агитатораш хьожабаьб масса-йолча смене, участке, бригаде. Агитатораша нах дIакхетабу КПСС XXII-ча съезда решенех, парте Программах, парте а правительства а лоархIамегIарча чурча а арахьарча а балхах.

Укх тIеххьарча хана агитатораша масса а йолча смене, участке, бригаде беседаш яьй советски хоржама система, КПСС ЦК берригача харжархошка даь Кхайкарал, КПСС ЦК мартовски Пленуме нов. Н. С. Хрущева яь доклад, цу Пленума решенеш ювцаш.

Парторганизаце чIоаггIа уйла тIайохийт къахьегамхошта коммунистически кхетам балара, дикагIа йола опыт, техника. Iилманна карагIдаьнна кердадар балха юкъедахьара.

Парторганизаце а агитколлективо а иштта дика болх барах дIадахача шера ший план ханал хьалха кхоачашйир заводо. Укх шерара хьалхарча квартала план а ханал хьалха кхоачашъяьй. ХIаьта завода еррига а коллектив коммунистически къахьегама предприяти яха цIи яккхара къовсам лоаттабеш я.

Цу тайпара парторганизацеша а агитколлективаша а массово-политически болх дика лелабеча предприятеша толамца кхоачашъю шоай производственни планаш. Царех я Новогрозненски мехкдаьтта продукташ йоаха завод, крекинг-завод, Новогрозненски ТЭЦ, консервни завод, «Красный молот» яха завод, дуккха кхыяраш. Города ерригача промышленносто хьалхарча квартала валови продукци арахецара план тIехкхоачашъяьй.

Цхьабакъда, цхьайолча предприятеша кхоачашдаьдац шоай производственни декхараш. Царех я химически завод, «Октябрьнефть» яха мехкдаьтта промыслови управлени, слюдяни фабрика, тарно-мебельни комбинат, кога гIирс бу фабрика, электромеханически завод, кхыяраш.

Цу предприятеша шоай производственни декхараш кхоачашца дара керттера бахьанаш да цар кулгалхошеи партийни организацешеи КПСС XXII-ча съезда решенеша яхар бокъонца производственни балха юкъеца дахьар, ерригача чурча торонех, дикагIа йолча опытах, техниках, Iилманна карагIдаьннарех бизза пайда ца эцар. ХIаьта иштта ала дезаш да цу предприятешка агитационно-массови болх производствана хьалхашка латтача декхарашца айхха бувзам болаш ца лелабар, цу декхарех къахьегамхой дика дIа ца кхетабар, ешача лекцей а еча беседай а идейно - политически чулоацам лоха хилар, производственни планаши тIаийца социалистически декхараши кхоачашдара эшаращца болхлой бокъонца Iалаш ца бар, йоахар пленуме къамаьлаш даьраша.

Городерча берригача къахьегамхой идейно-политически кхетам лакхбара а дикка толамаш даьхад. ДIадахача шерашка парте истори Iомадеш 10 эзарнел совгIа саг мара ца хиннача, укх шера из Iомадеш 36 эзар саг ва. Парте XXII-гIа съезд хинначул тIехьагIа кхы тIа а 150 кружоки лекторийи вIашагIъеллай. Цу партпросвещене ерригача системе хIанз КПСС XXII-ча съезда материалаши парте Программеи Iомаю. Из болх кхоачашбеш 2300 пропагандисти лектори ва.

Пленуме къамаьлаш даьраша белгалдаьккхар, тIеххьарча хана къахьегамхошта интернациональни кхетам балара, цунца къамашта юкъера доттагIал чIоагIдара, тунеядцашца, дIаяхача замах юхедисача дына а, Iадатий а воча гIулакхашца къовсам лоаттабара кIезига уйла тIайохийташ хилар. ДIахо йодача хана цу дешашта дукхагIа уйла тIаяхийта еза. Цу дешай хьакъехьа наха марксистско - ленински кхетам балара боккха лоархIам болаш ба писателий болх, йоахар къамаьлаш даьраша.

Докладчико а къамаьлаш даьраша а чIоаггIа критика йир Нохч-ГIалгIайчен истореи, меттеи, литератураи Iилма-тохкама института балха. Цар йоахар, институт декхарийла яр халкъашта юкъера доттагIал чIоагIде, нохчаштеи гIалгIаштеи юкъе классаш а хиннаяц уж берригаш цаIаш а хиннаб яхача, марксизма-л е н и н и з м а духьаларча харц уйлашца къовсам лоаттабе. Цо из даьдац. Института историе сектора заведующе нов. Абазатова Сийлахь-йоккха Октябрьски революци хиннача хана Нохч-ГIалгIай къахьегамхоша Советски Iаьдал оттадара тIехьа лоаттабаьча къовсама хетабаь язбаьча балхо гучаяхац Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхоштеи уж боацабеш, цар къахьегам буаш хиннараштеи юкъера вIашдухьаленаш, моастагIал.

Советски Iаьдал доаккхача хана нохчийи гIалгIайи халкъашта юкъера барт эгIабеш, реакционни роль лелаеш хиннаб яхаш, исторически Iилмай кандидата Киреева яздаьр харцхилар а белгалдаьккхар пленуме. Киреева ше а мукIарло дир цу деша. Исторически Iилмай доктора нов. Гриценко аьлар, Нохч-ГIалгIайчен истори язделга тIехьадалара бахьан да, из болх вIашагI а белла кхоачашбара кулгалде исторически Iилма-тохкама центр Грозне ца хилар.

Нохч - ГIалгIайчен истореи, меттеи, литератураи Iилма-тохкама института директора нов. Саламова бакъйир института яь критика. Цо дош делар дIахо йодача хана институто ший балха юкъера кхоачамбоацараш дIа а даьха ший болх тоабергхилара.

Парте горкома штате йоацача школай болх лелабеча отдела заведующе нов. Царевас, культура отдела заведующе нов. Шаповаленко, Новогрозненски ТЭЦ-а штате йоацача политически просвещене кабинета заведующе нов. Немзера дийцар; беррига идеологически болх тоабара, лакхбара штате йоацача отделаша общественни хьисапе беш бола болх Iалаьмате боккха лоархIам болаш хилар.

Штате йоацача школай балха отдела болхлоша Грознерча дешара заведенешка КПСС XXII-ча съезда материалаш, парте Программа Iомаяра дикагIа йола балха опыт дIайоаржаяра новкъостал даьд. Дуккхача школашка цу дешашта хетаяь сайренаш, пионерски сбораш, комсомольски собранеш, коммунистически общества саг мишта хила веза яха диспуташ вIашагIъехкай. Цу дерриганеша а гIо ду кхувш йоагIача тIехьенна коммунистически кхетам балара. Иштта уж тайпа балхаш штате йоацача кхыча отделаша а даьд.

Пленумо идеологически болх дIахо тоабара, цунна юкъера кхоачамбоацараш дIадахара хетаяь решенеш тIаийцар.

Оаха яздаьчох хиннар

«БIаьстан балхашта лерттIа кийчо е». Иштта корта а болаш «Сердало» газета тIа кепа техача корреспонденце тIа белгалдаьхадар «Ингушский» совхозера бIаьстан кийчо яра хьакъехьара кхоачамбоацараш.

Цу корреспонденцех лаьца иштта изду КПСС МагIалбика горкома секретара нов. Д. Санькос: «Корреспонденци йийцай совхоза юххьанцарча парторганизаце бюро. Совхоза керттерча инженера нов. Баранчиковнеи керттерча агронома нов. Дзейтовнеи дIахайтад цар эсала кулгалдеш хилар. Совхозе бокъонца тоаяь яьккхай 65 трактор, 42 нух, 26 селялка, 40 культиватор, кхыйола техника. Совхоза кхашка дIадихьад 3,5 эзар тонн ширдаьнна кхо...»

ЭЛЕКТРОЭНЕРГИ ДУКХАГIА КХОЯРА

Семилетка кхоалагIа шу толамца чакхдаьккхар производственно-товарни контора коллективо —валови продукци арахецара план ханал хьалха кхоачаш а яь, планал совнагIа дуккха а доагор делар дукха езача Даьхенна. План а тIаийца хинна социалистически декхараш а кхоачашдара даькъе дика болх бир 180 эзар сом пайда луш йола предложенеш еннача рационализатораша, дуккха а пайданера балхаш дир энергетикаша.

Электроэнерги кхоярa наькъаш лохаш дукха балхаш даьд тха рационализаторашеи изобретателашеи. Соахка 300 эзар совгIеи хIаьта 1962-ча шера хьалхарча шин бетта 90 эзар гаргген киловатт-сахьат электроэнерги кхояьй тха предприяте.

СССР Лакхехьарча Совете деча хоржамий сийна къахьегама вахте а этта, мехкдаьтта продукташцара тайп-тайпара тухаш дIакъоастадара задани тIехкхоачашйир коммунистка Лидия Антоновна Мазуриевич керте латтача № 17 йолча установка смено. Мехкдаьтта литтарца юхедиса йиш йола тух 50 миллиграмм долча метте 36 миллиграмм мара дитадац цу смено. Iы, доагор, реагенташ боамал дуккха а кIезигагIа йоаяьй.

Энергетически кхоачамаш кходара даькъе дуккхача маьхера предложенеш еннай тха рационализатораша новкъосташа Троицке, Круглякова, Манина. Шера 16368 тонн Iыи 340296 кубометр хийи кходе торо луш я цар енна предложени. Цу даькъе шоашкара дукха пайда баьнна дика рационализатораш ба лакхехьа вай бийцарел совнагIа Шаталов, Михайлов, Пластинкин, Петухов, иштта дуккха кхыбараш а.

Энергетикий коллективацара хIара шоллагIа вола болхло рационализатор ва. Коммунистически къахьегама цех яха сийлен цIи яккхара къовсам лоаттабеш я энергоцеха коллектив. Дукха ба лакхерчеи юкъерчеи дешара заведенешка деша багIаш болхлой. Масала, Грозненски нефтяной института 3-ча курсе дешаш ва электромонтер Г. Задорожный, Грозненски нефтяной техникуме дешаш ва новкъост Р. Керимов. Иштта нефтяной институте деша багIа Григоренко, Чегаев, Трофимова, иштта дуккха кхыбараш а. Болх беча кагирхой школе дешаш ва КПСС членалла кандидат вола В. Лебедев.

Семилетка диълагIа шу дIадоладеш хаьдда декхараш тIаийцар энергетикай коллективо. Цу декхарех керттера лархIа мегаргдолаш да ераш: № 6 йолча насосне подстанце трансформатораш гIеттий, леларгйоацаш соцае йиш хургйолаш, оборудованега болх байташи сердал луши йола электроэнерги лоаттаелга къаьст-къаьста хулга вIаштIехьдаьккхар. 30 эзар киловатт-сахьат кIезигагIа электроэнерги йоае йиш хулийт цу гIулакхо. Шера йоаю электроэнерги 45 эзар киловатт-сахьат кIезигъе торо хургйолаш ЭЛОУ № 1 йола установка цхьан трансформаторца болх бе яьккхар.

Иштта кхы дуккха а да электроэнергии Iыи кхоярa оаха чакхдоаха гIулакхаш. Мехка боахама чIоагIа пайдана дола уж гIулакхаш кхоачашдара дукха новкъостал ду механик В. Шевченко керте латтача партийни тIахьожама комиссе.

В. ОПИЧ,
производственно-товарни контора партбюро секретарь.

«ПРАВДА» ШОВЗТКЪЕ ИТТ ШУ ДИЗАРГА

ХIара денна «Правдага» кхоач почта. 26 марте 2.600 совгIа письмо ийцад редакце, уж къоастаду письмой отдела экспедитора Е. В. Андреевас.

В. Савостьяновеи М. Редькинеи сурт.
ТАСС фотохроника.

ВОЛГОГРАДСКИ ОБЛАСТЬ. Денней бийсаней миллион метр тайп-тайпара кIадаш хьадергда Камышински кIадаш деча комбината текстильщикаша семилетка чакхйоалача хана. Комбинат дIахо шеръеш латт, хIаьта болх беш йолча фабрикаша хIанзале а хьаду кхаь денни кхаь буси миллион метр кIадаш.

Башха-дика болхлой ба комбинате болх беш бараш. Керда, толашагIа мелдола хIама производствана юкъекхухь цар.

Комбинате дикагIа болча болхлоех йолча сновальщица Пелагея Ивановна Лебедевас ший говзал Iомаяьй дуккхача мехкараштa. ХIанз шоаш болх бу цар чоалханерча машинаш тIа, нормаш тIехкхоачашъю.

Сурта тIа: П. И. Лебедева.

С. КУРУНИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Кхалнаха юкъера кхетама болх тоабе беза

Коммунистически партеи Советски правительстваи коммунистически кхетамца, вай мехка коммунизм хьалъеча хьинаре къахьега кийча болаш кхебу советски кхалнах.

Шоай беррига низ тIабахийта семилетка диълагIча шера план ханал хьалха кхоачашъе шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьегаш ба КПСС XXII съезда решенеша дегаш гIоздаьха бола советски кхалнах.

Цу яхье хьинаре дакъа лоац Нохч-ГIалгIайчен кхалнаха а. Къаьстта дог гIоздоал вай мехка коммунистически общество хьалъяра даькъе кхыча къамах болча кхалнаха нийсса вайнаьха бараш а дакъа лоацаш бIаргабайча.

ТIехь-тIехьагIа производственно-общественни вахаре дукхагIа дакъа лоацаш, коммунизма шерача новкъа баьннаб Первомайски района кхалнах а.

Доккха гIулакх да районе слюда доаккха цех хьаеллар. Цига хIанз болх беш дукха вайнаьха кхалнах ба. Доккхача, сийрдача шин цIагIа бекъабенна, шо-шоай моттигашка болх беш ба уж. Сиха бу цар кулгаша слюда кийчдара болх. МоллагIчоа хеталургда из гIулакх бIаргадайча дуккхача хана денз цар болх бича санна. Цхьабакъда, слюда доаккха цех хьайийла дукха ха яц, хIаьта а дика Iомаьаьб цар шоай болх. ДуккхагIбараша хIара дийнахьара нормаш тIехкхоачашъю.

Дуккхача кхалнаха производстве къахьегарал совгIа общественни болх а дика лелабу. Масала, Пугоева Лемкас, Костоева Яхе, Бузуртанова Маржана, Тумгоева Миновсе дика болх бу, хIаьта фабрика художественни самодеятельносте дакъа а лоац.

ДIахо йодача хана балха боллашехьа говзал, хьаькъал, кхетам лакхбара деша лаьрхIад дуккханеша.

Шоайла чIоагIа барти цхьоагIои лелаю цар массанеша. Берригаш цхьана вIашагI а кхийте кхалнаха лаьрхIа увттадеча кинофильмашка хьажа клубе ух уж каст-каста. ХIаьта вай мехкара а доазол дехьарча мехкий а керда хоамаш а кхыдола гIулакхаш а дувцаш КПСС райкома кхалнаьха отдела заведующи Горбакова Люба керте а йолаш политкружок я цехе вIашагIъелла. Кружока членаша тайп-тайпарча темах лекцеш еш, беседаш ю.

Цхьабакъда, слюдяной фабрике санна, дика вIаштIехьбаьккха лелабац кхалнаха юкъера кхетама болх районерча кхыча предприятешка, учрежденешка.

Геттара кIезига еш районе атеистически темах йола лекцеш. Шоай лектораш-атеисташ районе бац. Районерча клубе вIаштIехьъяьккхача атеиста уголоко боаггIача тайпара лелабац шийна хьалхашка латта болх. Цу гIулакха дIахо йодача хана КПСС райкома пропагандаи агитацеи отдело терко йича бакъахьа я.

Вай мехка коммунистически общество хьалъяра боккха лоархIам болаш гIулакх да берашка дешийтар. Цу гIулакхаца а дукха кхоачамбоацараш да Первомайски районе. Лакхерча классашка цхьаццайолча школашка цаI-шиъ мара йиIиг деша ца ягIаш моттигаш нийслу.

МалагIа бахьан да йиIигаша ца дешар? — аьнна хеталургда. Бахьан ер да. ХIанз а вайна юкъе дукха ба шоай йиIигашка ца дешийташ, дIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш доахкаш дай-ноаной. Царна хац шоай берашта даь ца Iеш ерригача обществана а шоаш мел доккха зулам ду. Из гIулакх дика дIакхетадергдолаш болх вIаштIехьбаккха беза районе.

Районерча хIамаш тегача мастерске, библиотеке, торговле, иштта кхыйолча моттигашка болх беш кхы дуккха а кхалнах ба. Цхьабакъда, лерттIа болх бара дукха новкъарленаш нийслу доаггIаш дола хьалаш ца дарах. Иштта хIамаш тегача цехе каст-каста болх сеца латташ хул продукци кийчъяра материалаш ца хиларах.

ДIахо йодача хана вайнаьха кхалнах производственнии общественнии вахара юкъеозар, дерригача берашка дешийтар лоархIамера хIама долга а ховш, цу гIулакха массава оарцагIвала веза.

Ф. ОЗДОЕВА,
Нохч-ГIалгIай истореи, меттеи, литератураи Iилма-тохкама института Iилман болхло, «Сердало» газета штате йоацача культура отдела заведующи.

„Агитатора блокнота“ 7-гIа номер

Кепа теха араяьнна а яздаьрашта дIаккхухьийташ а я КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандаи агитацеи отдела аргIанна йоагIа «Агитатора блокнота» 7-гIа номер.

Хьаделлалу из «КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш — наха юкъе!» яхача редакционни статьяца.

Номер тIара керттера моттиг лоац республике хьажкIаши свеклаши кхеяра дешашта хетаяьча материалаша. «Шерра никъ ле хьажкIашта!» — иштта статья язъяьй республикански опытни станце директора Н. Попенкос. Кепа техай «ЧIоаггIа хьувкъаергья вай шекара свекла!» яха Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни агронома М. Ковальске язъяь статья.

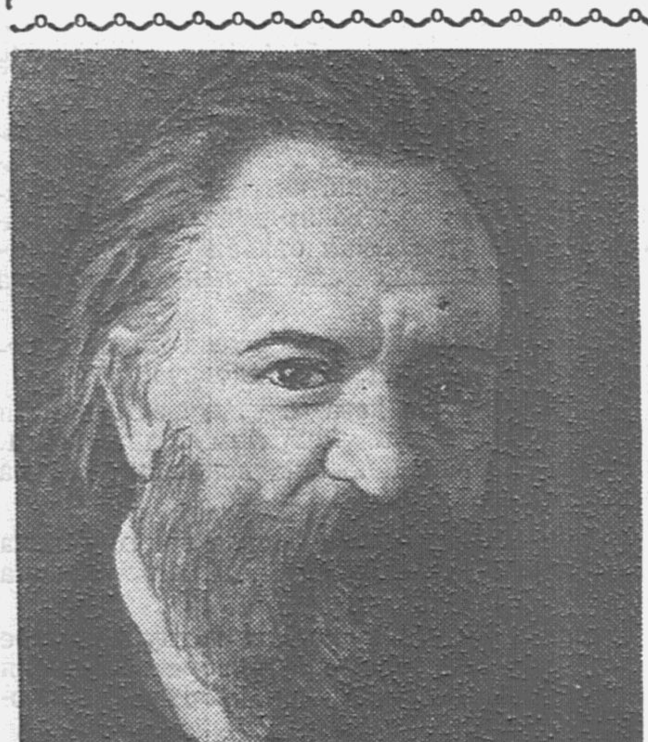
«Хьалха латтараша дувц» яхача рубрика кIал кепа техад Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхозерча механизированни звено звеньевойс Я. Тимошенкоси Урус-Мартана района «Красноармейский» яхача совхозерча шекара свекла кхееча звеной кулгалхочо К. Сербиевеи шоай опыт ювцаш даь къамаьлаш.

«Вай лоалахой болча» яхача рубрика кIал кепа техай «Гектара тIара 200 центнер хьажкIаш — боарам бац» аьнна корта а болаш Къилбаседа-ХIирий АССР «Хумалаг» яхача колхоза звеньевойс Х. Албегова язъяь статьяи Социалистически Къахьегама Турпала, шекара свекла кхееча КНИИТИМ-а механизированни звеной кулгалхочун В. А. Светличне статьяи.

Блокнота тIа дувц хьажкIий, шекара свеклай, бобови культурай хьакъехьа деша мегаргдола литература, лозунгаш мишта кийчде деза яхаш методически хьехамаш а ду.

Ю. ПОВАЛЯЕВ.

Сийлахь-воккха революционни демократи философ-материалисти

6-ча апреле 150 шу доал революционни демократ, эрсий къаман а дерригача прогрессивни адамий а гIулакх бахьан долаш къовсам лелабеш хинна Александр Иванович Герцен вяь. Iалаьмате доккха маIан долаш лийрхIай В. И. Ленина историе чухь А. И. Г е р ц е н а — «эрсий революци кийчъяра даькъе доккха хIама даьча писатела» дIалоацаш йола моттиг.

«Герцен дагалоацаш» я х а ч а статья тIа Л е н и н а хьахьекхад, нагахьа санна Герцен 40-ча шерашкахь «Россена шийна чухь революционни халкъ бIаргадов йиш йолаш хиннавеце», 60-ча шерашкахь шийна из бIаргадайча «либерализмана духьала цо шек ца воалаш хьаллаьцар революционни демократе оагIув. Цо къовсам лоаттабора, помещикий паччахьаца либеральни буржуази барта яхийтара ца лоаттабеш, х а л к ъ царизмал котдаккхара тIехь. Цо хьалъайийр революце байракх». Цо «...йоаржайир революционни агитаци».

Эрсий Мехка феодально-крепостнически строй сихха йохаш латтачеи, х I а ь т а из строй йохаш хиларца классови къовсам ирбенначеи юкъагIа хьахинна яр Герцена мировоззрени. Кхувш воагIача ханне а тIехь яйзар цунна кортамукъале хестаеш йола Пушкина, Рылеева, Грибоедова произведенеш, цIаккха а кIорда ца еш, чIоагIа уйла тIаяхе ешар цо Вольтера, Бомарше, Шиллера, иштта кхы дуккханей произведенеш.

Цхьабакъда, Герцена, цун кхетама эггара дукхагIа беркат даьннараш декабристаш бар. Цо ц а р е х ший сина доттагIий, даьй л о а р х I а р. «Са сина кхийтта хинна наб цIенъяь тIера яьккхар Пестельи цун новкъостийи боабаро», — яхаш яздаьд Герцена.

Герцена кхетама, цун мировоззрени хьахилара иштта Iалаьмате доккха беркат даьлар Ломоносова материализм а х и Радищева революционни идехи. Сол хьалха ваьха саг, са идеяй «плебей Ломоносов» ва, яхаш кертагIдаьхад Герцена. «ХIаьта Радищев гаьнна хьалха хьежаш хиннав... цун идеалаш...— из вайна дагадоаллар, декабристашта дагадаьллар да», — яхаш яздаьд Герцена.

Герцена политически революционнии гIулакхаш чIоагIа хьалха теттар цун Огаревца хиннача доттагIало. 1828-ча шера Воробьеви лоамашка дувнаца чIоагIдир цар шоашта юкъера доттагIал. Из ди дага а деха «Былое и думы» яхача книжка тIа йоах Герцена: «Малх чубузаш латтар, къегаш дар киназий кортош... цхьан юккъа вIаши оагIош а теха лаьттар тхо, тIаккха цIаьхха вIаши мархIа а лийлха, еррига Москва бIаргагуча а йолаш чIоагIо йир оаха, оахош хержача къовсама дерригa тхоай вахар дIадала, аьнна».

1834-ча шера лийцар Герцен а, Огарев а, цар доттагIий а. Революцена мутIахьа хилара уйлан тIа да шо, яхаш, бар царна тIагIертабаь бехк. Вахара керда этап йолаелар Герцена — лувцара, ссылке ахийтара, лоткъамаш ийдара этап.

Ссылке, губернски канцеляре болх беш волча хана Герцена шийна дика бIаргадайра адамашта тIалатта бала мел боккха ба а самодержавехи крепостничествахи мел дукха во, бIеха, дегаза хIамаш доахк а. Ссылке яьккхача хана из кхы а чIоагIагIа тийшар низ-Iоткъама кIал латтарий чIир леханза ярг ца хиларах.

Ссылке пхи шу а даьккха ше Москве юха цIавеначул тIехьагIа отставке а ваьнна, ший беррига низ философи, истори, литература, естествознани Iомадара тIабохийт Герцена. Малхбузехьарча Европера революционни болам мишта дегIавх зувш а Россерча политически вахаре хьинаре дакъа лоацаш а вар цу хана Герцен.

ДIаяхача бIаь шерен шовзткъалагIча шерашкахь араяьлар Герцена язъяь художественни произведенеш: «Кто виноват», «Сорока-воровка», «Доктор Крупов», иштта кхыяраш а. ЧIоаггIа революционни оамалехьа я уж еррига произведенеш. Ший философски хетараш Герцена хьахьекхар «Iилманера дилетантизми» «Iалам Iомадара хьакъехьара письмоши» яхача балхаш тIа.

«Ший ханарча эггара кIоаргагIа хьаькъал кхоачаш болча нахаца хьал нийс а луш, селла лакхаленга вала мегар цунна крепостной Россе XIX бIаьшеренах 40-ча шерашкахь», — яхаш яздаьд А. И. Герценах В. И. Ленина.— «Диалектически материализманна гаргга дIатIа а ваха исторически материализманна дIатIакхаьчача юхасецав Герцен». Крепостной Россерча хьалех цунга торо яцар кхы доккхагIдар де.

Паччахьа Iаьдал тIакхувш хиларах кхы дIахо Iе йиш а ца хинна, 1847-ча шера январь бетта ший дезал а тIехьа доазол дехьа вахар Герцен, хIаьта цул тIехьагIа Россе кхы юха а ванзар из. Цхьабакъда, Россецара а эрсий халкъацара а хаьда-м цхьаккха а ха яцар цун.

1848-ча шера Франце хинна революционни тIемаш Герцен теш волаш хилар. Революцияьча метте халкъ эшаро, гIайттараштa реакце даьча низаша дог даьккхар Герцена буржуазни революцеех, Iалаьмате чIоагIа гоамийр цунна Малхбузехьарча Европера а Америкера а буржуазни порядкаш. Буржуазни кортамукъале яхар дош доацар долга тешшаме дика бIаргадайра цунна.

Малхбузехьа шоайла къувсача социальни низашта юкъе а л х х а пролетариатагахьа ше хургхиларах-м сакхувр Герцена, цхьабакъда, болхлой класса лоархIам бизза кхетабе цу хана цун низ дIакхачацар. Цунна хетачох, «бокъонца йола революци» е р г ь я р а ш мужгийахархой бар. Герцена исторически уйлаш гIалате хилар белгалдаьхад Марксеи Энгельсеи.

Герцена хамбе а безаш, цо даь сийлахь-доккха цхьа гIулакх да доазол дехьа эггара хьалха эрсий ший лоIамера кепа йоазон орган цо вIаштIехьъяккхар. В. И. Ленина цкъа мо дуккхаза а кертагIдаьхад Герцена «Колокол» Iалаьмате боккха лоархIам болаш хиннилга. Эрсий кепа йоазон тIа «самодержаве политически хоарцонаш массе оагIорахьа гучайоахилга» вIаштIехьдаьккхар «Колокол» дар. «Колоколо» дагарга хьехар Русь, крепостной бокъо дIаяккхара хьакъехьа 1861-ча шера хинна реформа нах Iехабелга мара, кхы хIама доацилга кхайкадора цо.

Вахарцара метт-меттахьара оагIонаш кертагIа а йоахаш, къаьгаи низ болаши долча революционни дешашца паччахьа Iаьдала духьал вувлар Александр Иванович Герцен, шоай ерригача ийрчалца гучадоахар цунах доахка сакхаташ.

Адамаш шоаш а цар культура а кортамукъа дегIаяра тIакхувш хилар чулоацаш я Герцена еррига творчество. ТIемашта, цIийна сутара йолча реакцена даиман эхь кхайкадеш, из реакци гоама йолаш вар из.

Ший вахарах тIеххьарча хана мара тIаластанзар Герцена уйла Карл Маркс керте лаьттача Интернационала. Герцена дIалоацаш йолча исторически моттига ше маярреи Iилманца нийсеи юххьанца къоастам баьр В. И. Ленин ва.

Боарам боаццаш чIоагIа вайна хьехам луш да Герцена вахар. Цун творчество Iалаьмате дукха езаши лоархIаши ба советски нах. ХьалхагIа ара ца ювлийташ сецаеш хинна, е лоархIамегIа мелдар юкъера дIа а доахаш паччахьа цензуро телхаеш хинна цун произведенеш хIанз халкъашка паргIатта дIа кхоачаш а цар безамца ешаш а я.

Герцена яьхад «...сийг санна мела а, хIаьта нагахьа санна ший низах бIубеннеи шийна кийчъяьча моттига ханнахьа тIакхоачаши из хуле, сийг санна низ болаш а ва саг». Эрсий кортамукъален боламе цу тайпара «сийг» хиннаб Герцен ше.

Р. ДОЛАКОВА,
Нохч-ГIалгIай педагогически института наьна меттеи литератураи кафедра йоккхагIа йола преподаватель.

ТIайийца декхараш—ах шера

Йоккха яц Сунженски района Кирова цIерахча колхозе оалхазараш леладеча ферме болх беш йола коллектив. Верригаш а виъ саг оалхазараш леладеши шиъ уж кхоабаши, хIама тессари шиъ механики ва цига. Парте ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра шоашкара доаггIаш дола дакъа лаца лаьрхIад цар.

Оалхазараш леладераша лаьрхIадар укх шера шоаш лелаеча итт эзар котамгара цхьа миллиони ши бIаь эзари фуъ гулде. Из хул диззача шера хIара котамгара лаьрхIача цхьа бIаьи ткъо фуъ. ХIаьта ферма коллектив дага я укх шера кхы а дукхагIа фуаш гулде.

Ала дезаш да, оалхазараш леладелга колхоза боахама юкъе керда гIулакх долга. Цудухьа Iийнад тхо, йоах ферма йоккхагIа йолча оалхазараш леладеча С. Першинас, кхы доккхагIа декхараш тIа ца эцаш. Бакъдар аьлча, хIанзалца ферма коллективо баьча балхо хьа-м гойт цо ший декхараш тIеххкоачашдергдолга. Хьожаргда вай итогашка: январьи февральи бетташка хIара котамгара гулдаьд 25 фуъ, вокх бетташка кхы а дукхагIа гулдергда. Духхьала цу шин бетта паччахьалкхенна дIаденнад массехк бIаь эзар фуъ.

Укх юкъе дувцанза даргдац цхьадола кхоачамбоацараш. Балха чIоагIа новкъа да, къаьстта укх тIеххьарча хана, Сунженски районерча электроэнергена доал де дезача организаце доаггIача тайпара цунна доал ца дар. Каст-каста оалхазараш е хий, е сердало йоацаш дус. Цул совгIа, сердало ца хилча дуъа хIама а нийса хилац царна. Цу тIа гIолла фуаш а кIезигагIа ду. Вайна массанена а ховш ма дий электрически ток ца хилча кхычахьа санна, оалхазарий вахара а из Iаткъилга.

Цхьаькха а да ферма балха юкъе кхоачамбоацар. Ховш да, котамашта тIехка хьоар телилга, цу гIулакхо царга дукхагIа фуаш дайтилга. Из болх ферме во лелабу. Колхоза кулгалхой бицбеннаб из санна дола лоархIамера гIулакх леладе дезилгах.

Уж санна дола кхоачамбоацараш балха юкъе дале а, укх шера фуаш дIадалара план нийсса ах шу чакхдоаллаш, июнь—июль бетташка, кхоачашъе лаьрхIад ферма коллективо.

Ала дезаш да оалхазараш леладеча ферма коллективо балха режим бакъахьа оттаьлгеи из кхоачашъе гIертилгеи. Iуйрийна ворхI сахьат даьлча хIама тосс котамашта, хIаьта цул тIехьагIа 15 минут яьлча котамаш лела моттигаш цIенъю. Iуйрийна 9 сахьат даьлча шозлагIа хIама тосс. Цул тIехьагIа цхьан сахьатаи пхийтта минутаи котамаш лелаю помещенеш цIенъю. ХIаьта 12 сахьат доаллаш кхозлагIа хIама тосс котамашта. Цул тIехьагIа ферма болхлой котамаш чуйоахкача клеткашка хьож. Нагахьа санна цамогаш йолаш котам хилча, из сихха вокхарцара хьакъоастаю. Цунна тайп-тайпара дарбаш ду.

Дийнахьа 2 сахьат даьлча диазлагIа хIама тосс котамашта. Цул тIехьагIа царга салоIийт делкъел тIехьагIа 4 сахьат даллалца. Котамаша салеIачул тIехьагIа, шин сахьата царна кIалхара фуаш гулду. Сайрийна 6 сахьат даьлча цIаьхха а хIама тосс котамашта. ХIаьта бийсан а массехказа хIама дуъ котамаша (из вIаштIехьдоал сердало хиларах).

МалагIа дуа хIама тосс котама? ХIара дийнахьа цунна тосс 100 грамм концентраташ, 20 грамм белкови доакъар, 16 грамм баьцовгIай белокаш, иштта дылерагаш, тIехка хьоар, кIеззига тух, иштта тайп-тайпара витаминаш. Цул совгIа хIара котама тел 12 грамм юхакъоастаяь шура а.

Нагахьа санна рацион нийса лелаеш хилча хIара дийнахьа 6 эзар фуъ гулду оаха, йоах ферма болхлоша. Керттерадар да оттаьча рационах уж кхоабилга, масса а тайпара цар дуаш дола доакъар Iалашделга. ТIаккха вIаштIехьдаргда махулла дукхагIа фуаш гулде.

М. ЭЛЬМУРЗИЕВ.

Бахача наха дукхагIеи дикагIеи консерваш

Планал совнагIа консервай 1 миллиони 600 эзари банка ара а хецаш, толамца чакхдаьккхар дIадаха шу Грозненски консервни комбината коллективо. Ший берригa низ тIа а бахийта 1962-ча шера кхы а доккхагIа толамаш дахара къахьегаш я хIанз парте XXII съездеи КПСС ЦК мартовски Пленумеи решенеша хьинар айдаь йола комбината коллектив.

ХьатIайоагIача сезонах болх бе кийчо а еш, комбинато арахецаш йола продукци алсамъяккхара а цунга дIабода мах чухнахьа баккхара а хIанзале чакхдаха дезаш дуккха гIулакхаш да комбинате.

Производственни майдаш тоъам болаш ца хиларах баьца даарех консерваш еча цехеи томатни цехеи сомех полуфабрикаташ йора 1961-ча шера комбината коллективо. Из гIулакх комбината чIоагIа зене дар. Эшшача тайпара помещении оборудовании хилча цу сомех хьае йиш яр геттара дика сомий консерваш: варенеш, компоташ, сомий соусаш, кхыяраш.

Арахецаш йола продукци дукхагIа а дикагIа а хилийтара, цунга дIабода мах чухнахьа баккхарах хIанз тхо хьалъеш да сомех консерваш ергйола керда цех. Цига компотий, вареней, иштта кхыярий линеш хьаю оаха тхоай рационализаторий новкъосталца.

Кхо а ца еш йовш хинна томатий бедал дIахо йодача хана йовргйоацаш, пюреи пастеи хьаергйола «Ланг» яха керда автоматически лини хьае доладеннад тхо. Йиачоа дегIа геттара дикеи комбината пайданеи йола томатни сок арахеца торо хургья из лини хьалъяь а яьнна болх бе йолаярца. Из продукци хьаярга дIабода мах геттара кIезига хургба, хIана аьлча лоадама хIама ца эшаш дерригa балхаш а автоматизаци яь хургда.

Комбинато арахецаш йола продукци алсамъяккхарга дIадодар кIезигагIа хилийтар духьа контролераш, бригадираш, уж санна кхыбола нах кIезигагIа хургболаш вIаштIехьбаьккхаб оаха тхоай болх укх шера. Комбината рузкъанна кхомбара эша керттера гIулакх да бедала, материалашта, тарана кхомбелга, брак мамогга кIезигагIа хулийтилга, хьаеш йола продукци дикагIа хулийтилга. Цудухьа ер гIулакхаш чакхдаха лаьрхIад комбината коллективо:

бедал вIалла а йовргйоацача тайпара эргаяьккха тоаергья баьца дaараш тедаш йола лини;

натуральни консерваш яра нарсаши кабачкаши тедара балхашта механизаци ергья;

консервни цеха моечни отделене кхоъ моечни машин оттаергья, яьсса банкаш хьатIакхухьаш йола транспортер а йолаш;

баьца дaараши сомаши хьа а баьнна комбината болх дIаболалушшехьа а консервни цеха бедала площадка хьаергья автомобилаш увза таразаш а долаш;

маэшша комбината Iы хургйолаш шеръеш я № 2 йола котельни, караерзаергйолаш я маэшша хий хулийтаргдола скважинаш.

Кхы дуккха а да къахьегама овсарле лакхъяра, балхаш аттача дахара комбинате де лаьрхIа гIулакхаш. Уж дерригa гIулакхаш комбината коллективо чакхдоахаргда кердача баьца дaарашцеи сомашцеи болх бе йолалу ха хьаотталехьа, тIаккха тхога торо хургья бахархошта баьца дaарийи сомийи консерваш шортта лоаттае.

М. ЯХШААТОВА,
Грозненски консервни комбината директор.

«КЪАХЬЕГАМЕ ЯЬККХА СИЙЛЕ»

Нохч-ГIалгIай АССР книжни издательства укх шера, кепа теха, арахийцад «Къахьегаме яьккха сийле» яха А. Г. Федотова брошюра.

Дуккха дика хIамаш дувц брошюра тIа, «Джалка» яхача совхозерча цIи хезача хьажкIаш лелаеча Зармаев Iабдул-СаIида механизированни звенос 1961 шера 208 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 66,8 центнер фуалъьха хьажкIаш мишта яьхай.

ХьажкIаш лелаяра говза волча Зармаев Iабдул-СаIида ший опытах лаьца дувц: хIамаш дIаелехьа лаьтта мишта кийчде деза; лаьттах мелла а малагIа тайпа а удобренеш тох; дIаде малагIа фу кийчде деза; маца, мел, малагIча хьисапе хьажкIаш дIае еза; хьажкIаш тIаяьлча де деза гIулакх а оасарца лоаттабе беза къовсам а; хьажкIашта искусственни опылени елга а хьажкIаш хьувкъаяра из мелла лоархIаме да а, хьажкIаш чуэцар а цу хана звеной члений шоайла вIаши бувзам мишта хила беза а.

Продукце цхьа единица яккхарга дIабодача къахьегама а ахчан а хьакъехьа, къахьегама овсарле лакхъяреи хьалкхедаьча ялатийга дIабодача маьхеи хьакъехьа, балха материальни безам тIабахийтареи звеной членашта мах балареи хьакъехьа а хьажкIаш хьувкъаяра болча цун лоархIама хьакъехьа а белгалдаьнна хIамаш дувц брошюра автора.

Шеко яц «Къахьегаме яьккха сийле» яхача брошюра вай республикерча хьажкIаш лелаерашта боккха пайда лургхиларах.

Н. МИХЕЕВ.

Совети къахьегамхой общественни самодеятельни организацеши

Коммунистически общество хьалъе, аьнна, КПСС XXII-ча съездо оттадаьча сийлахь-доккхийча декхараша цIаккха ца хиннача тайпара чIоагIа айдаьд къахьегамхой хьинар, гучаяьхай общества гIулакхашта доал дара йола керда формаш. Алхха Нохч-ГIалгIай чухь хьахиннай дика болх беш вола 30 эзар совгIа саг юкъе а воагIаш йола 3700 гаргга къахьегамхой самодеятельни общественни организаци. Царех я халкъа дружинаш, кхалнаьха советаш, новкъостий судаш, улицийи цIенойи комитеташ, столовешкеи тикашкеи хьежа комиссеш, пенсионерий советаш, и. кх. дI.

Общественни самодеятельни организацеш къахьегамхой депутатий Советаша кулгалдеш а къахьегамхой коммунистически кхетамца хьалкхебара, дуккха гIулакхаш кхоачашдара царна доккха новкъостал деш йола гIончаш а я.

Из ишта хилар хьахьокх Наурски района Калиновски комсий совхоза болхлой поселкерча общественни самодеятельни организацей балхо. Калиновски къахьегамхой депутатий Совета чуйоагIаш кхоъ йоккха комсий совхозерча болхлой поселок я: Калиновски, Ленина цIерах яр, «Комсомольский» яхар. 1961 шерага кхаччалца районни милице отделера штатни участкови уполномоченни вар хIара поселке. Болхлой поселкашкарча халкъа дружинаша общественни порядок лораелга дизза шоай карайицача хана, къахьегамхой депутатий поселкови Совето республика чурча гIулакхий министерствана тIадихьар милицера штатни участкови ши уполномоченни кIезигварах дола дош.

Калиновски комсий совхоза болхлой поселкера общественни порядок лораеча халкъа дружина юкъе ва совхозе эггара дикагIа лоархIаш болча нахах 100 совгIа дружинник. Царца ва шофералла болх бу поселкови Совета исполкома член Хамзатов Iабдул, маляр Шульженко Владимир, комсий совхозера болхлой Росламбекова Раисеи Житинская Ольгеи, совхоза директор Селин Василий, парторганизаце секретарь Моисеенко Федор, рабочкома председатель Ерошкин Михаил, совхоза керттера агроном Карагичева Анастасия, кхыбараш.

Дружина штаба расписанега хьежжа цIе зигаши дружина значокаши а йоахкаш, вокх дружинникашца цхьана общественни порядок лорае болхлой поселка улицашка арабовл совхоза кулгалхой а. Дружина балха юкъе дика дакъа лоац поселкови Совета депутаташа, профсоюзни активисташа. Совхоза партийни организацера дукхагIа бараш дика дружинникаш ба. Цудухьа я дружина низ болаш а сий долаш а. Болхлой поселке общественни порядок телхаеш дола цхьаккха хIама дружинникашта ца ховш дисац.

Къайле яц, аттача гIолла бахилга, маларах хIама йоаккхилга, дукха нах вIашагIкхетача моттигашка ца доагIа хIамаш леладелга, тIехдаьнна хьал хулга дезаш бола нах, автолихачаш, жуликаш хIанз а вайна юкъе болаш хилар. Цу тайпарча наха духьала берзабаьб болхлой поселкерча халкъа дружина ший болх. Уж дружинникаш ба совхоза болхлочун Чернозуба квартирера хIамаш лочкъаечара кIалхаръяьхараш, малара тIехьаваьнна лийннача Жуков Иванага станцерча буфета чубаьхкача наха пхьарч увлга дитийтараш, веха мотоцикл хеххкаш лийнна Халиков Расул теваьраш, жулик Кондратенко гучаваьккхараш, Привалов яхача Грознерча шофера, веха а волаш, поселкера аравала мукъа ца беннараш.

... Калиновски комсий совхозера къона болхло, Шинкарев Николай корта бохоча малараштa тIехьа а ваьнна, массанена гуччахьа «талха» волавелар: коллектива юкъе тоам боацараш леладора, общественни моттигашкеи ший цIагIеи халахетараш доахар. Цкъа, иштта из веха лелача хана, районни милице отделене а вига, цига судо яьча приговорах чувоаллаш 15 дии бийсеи даьккхар цо. Цигара цIавеча юха а хьалхагIа ше леладаьр леладе волавелар из цIагIа а ара а. Дружина кхайкача штабе а вагIацар. Цкъа продуктови тика чу продавщицана пхьарч ийра цо, хIама эца чубаьхкача нахаца халахетар даьккхар. Цунах сакхийра дружина штаба. Штаба начальника, поселкови Совета председатела Н. П. Матвиенкос приказ а денна, цу хана дежурства тIа хинна ши дружинник вахийтар Шинкарев низагIа поселкови Совет чуйолча цIеноех йоаллача штабе хьавоалаве, аьнна.

Шинкарев дика вовзаш волча Матвиенконеи дружинникаштеи бIаргагора, шийгара даьннача гIалата из дехке ваьнна хилар, шиннех цаI мара никъ шийна хьалхашка ца хилара сурт эттар цунна духьала: ше леладу гIулакхаш дита а дита, юртахощца тоам а болаш вахилга, е набахта гIолга. Цунна дика ховра нагахьа санна дружинникаш шийна тIехьабаьннабале, бехка кIалхара ше воалалургвоацилга.

— Тхона массанена а хет, — аьлар Матвиенкос дружина штабе гулбеннарашкахь пIелг а хьекха, — сесага бохам бар, продавщицаца халахетар дахар, —низа хьайла эсалагIа барашца охца валар, — из денал доацача, зовзача, доастамча, хьаьнала къахьегаш воацача, юххера а, къонахчал доацача сага гIулакх да, аьнна.

— Николай Прокофьевич, — халла хьалъай а венна, Матвиенкога йист хилар Шинкарев,— хIанз шоана хьалхашка санна чIоагIа эхь хетаргдацар сона кхыметтел районни суде а. Бакъдар да оаш дувцар, хIаьта хIанз оаш, са юртахоша, оалаш дола дика дар ала кхы малав са. Шоана хьалхашка со хулиган хинна ца Iеш, шоана дика къахьегамхо а цIен-да а ва хIаьта аз леладер сох юххера а зуламхо лоархIаргвола гIулакх а да...

Новкъосташа, коллективо, дружина баьча хьехамах новкъостал хилар. ХIанз Шинкарев дика къахьегамхо а цIен-да а ва.

Халкъа дружина даь дика гIулакхаш дукха да. Дуккхача дружинникашта хьокхам луш ба цо беш бола боккха а дика а болх. Цудухьа, парте Наурски райкомо халкъа дружинай балха хьакъехьара дош дувца оттадича цига шоай дружина балха опыт ювцаш доклад йир цун штаба начальника, Калиновски поселкови Совета председатела Николай Прокофьевич Матвиенкос.

Халкъа кхо дружина йоацаш, станични Совета территоре вIашагIъехка а дика болх беш а я итташ улицай комитеташ, массехк новкъостий суд, даьй-ноаной комитеташ, кхалнаьха советаш, кхыйола общественни организацеш. Кхаь а совхозера дуккха болхлойи гIулакхера нахи цу организацешта юкъеэза а лоархIамегIара боахамеи культурно-бытовойи дешаш къоастадеча, шоай поселкашкара гIулакхаш кхоачашдеча дика дакъа лоацаш а ба.

Совхозий партийни организацешца цхьана къахьегамхой депутатий поселкови Совето чулоац цу ерригача общественни организацей болх, цар новкъосталца бу цо ше денна беш бола болх. 1961 шера гурахьа, комсаш чуийца ца йоалаш хала хьайзача хана, поселкови Совето улицай комитеташта тIадиллар цIен-ноанойи кхувш доагIа бераши комсаш чуэца оарцагIбоахилга.

Общественно-пайданерча къахьегама юстара а бувлаш, общества духьаларча, зуламерча гIулакхашца баха гIерташ болча наха духьала чIоагтIа къовсам лоаттабара общественноста новкъосталца боккха болх баьб поселкови Совето. Гучаваьккхар массехк тунеядец, къахьийга даьккхача рузкъах ца баха нах, аттача гIолла бахилга дезараш, хIаьта уж балха ца бахача баргбоацача а баьхар.

Халкъаца айхха бувзам лоаттабарах боалл Советий низ. Калиновски поселкови Советерча къахьегамхой общественни самодеятельни организацеша доккха новкъостал ду Совета къахьегамхой коммунистически кхетамца кхебеш беча балха тIехь.

Н. ИВАНОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета воккхагIа вола инструктор.

Хьайбашта чIоагIа дика доакъар да силосах яьккха паста. Къаьстта дика да из доакъар хьакхарчашта. Из кийчдеш ба Грозненски района опорно-хьоххама боахама болхлой. Из болх беш хьинаре къахьег подсобщикаша Салгиреев Хизараси комсомольца Шахабов Исламеи. ХIара дийнахьа 7—9 тонн боккхача пайданера доакъар кийчду цар.

СУРТА ТIА: Салгиреев Хизари Шахабов Ислами силоса паста кийчъеш боахк.

П. Катакова сурт.

Специалиста хьехамаш

МИШТА ДIАЕ А ГIУЛАКХ ДЕ А ДЕЗА ДОАКЪАРИЙ БОБАШТА

Доакъарий бобаш Iалаьмате дика я доакъарийна. Гучадаьннад фуалъяьхача бобай цхьан центнераца дегIах латаргйола 28,5 килограмм белокаш хилар. Из хул кенацарча белокел диазза дукхагIа.

Белгалдаккха дезаш да, бобай белокаш дуккха маьхера аминокислоташ доахкаш, хьайбай керо дика охьаш, дегIах дика латаш хилар.

Буц тIехьа йолча бобаех а белокаш дукха йоахк. ХIара цун доакъарий единицаца шозза дукхагIа я белокаш мошача хьажкIашцарчул. Цунца а дуккха витаминаш (А, В, С) — минеральни тухаш, къаьстта а хьайбай организм лерттIа дегIаяра хиланза яргйоаца кальций а йолаш. Кхыметтел бобай баьцаца а я 11 процентага кхаччалца белокаш. Ужжал дукха белокаш йоахкаш хул дикача аьлах.

Шоай буц а тIехь моша бобаш хьажкIий силосах техача дика хул.

Вай республике керда культура я доакъарий бобаш. Цудухьа хIанз а дика опыт яц вай из культура кхеяра. Цхьабакъда, ялатийнеи силосаи лаьрхIа доакъарий бобаш дика кхее ховш долча мехкарча толашагIча боахамий опыт йовзаш а цу культура агробиологически башхалонаш малагIаш я ховш а хилара лоархIам бича, моттигерча хьалашка хьежжа рекомендацеш яла йиш я. 1962 шера а тIехьа-тIайоагIача хана а Наьсарен, Первомайски, республика кхыча районашка доакъарий бобаш дуккха-дукхагIа дIаювргхилара лоархIам а беш, цу районий лаьттан-климатически хьалашка хьежжа оттаьй оаха рекомендацеш.

Бобаш дIае лаьттaш тоадеш бу болх мамогга лаьттанца дукхагIа тIоадал Iоаяраи соцаяраи тIаберзабаь а оасар дохадергдолаш а хила беза. Бобаш дIаеле хьалхагIа лаьтта тоадара дер — дезача макхашца цкъа-шозза макха боаккхилга.

Бобаш хьалха дIаювш йола культура хиларах уж дIаеле хьалхагIа 6—9 сантиметр кIоарга культиваци е а тIагIоллара лаьтта дика шаьрде а деза. Дукха оасар даьннача халача лаьтта культивацена меттел лаьтта кIоаргга цамцадаккха е макхаш а доахаш, боал ца тувсача нохарашца юха аха деза.

Фу унахцIена хилийтар духьа бобашта дIаелехьа молхаш тох. Цу гIулакха эггара дикагIа йола препарат я ТМТД яха сернисто-органически протравитель. Центнер фух 400 грамм тох из. Гранозан а тоха мегаргья фун центнера 300—400 грамм а йолаш. Цу препараташа фу лазар кхетаргдоацаш тоадарал совгIа, из тIа а дикагIа доалийт, бобаш дикагIа дегIа а йоахкийт, тоа а ю. Бобаш хьувкъаяра чIоагIа дика да нитрагинаца фу тоадар. Из нитрагинаца тоаде деза дIадувча дийнахьа.

Доакъарий кхеш йIовхал дукха хьаштйоацаш а шелал тоъал дика лоалуш а я. 2—3 градус мара йIовхал ца хилча а тIадала долалу цар фу. БIаьстан юхье эттача шелала дика духьалъотт тIадаьнна бобай фу (4—6 градус шелал хиннаяр аьнна зе дац царна). Цо йиш хулийт бобаш хьалха дIае.

Белгалдаккха дезаш да, хьалха дIайийна бобаш зулам дераша зе кIезига деш, лазара дикагIа духьалъотташ, хьувкъам дукхагIа луш хилар. Цул совгIа, хьалха дIайийнача бобех протеини хьоанали дукхагIа йоаллаш хул. Укх шерарча хьалашка апрель бутт юкъекхачалехьа дIайийна яха еза бобаш. Бобаш хьувкъари ца хьувкъари дукхагIча хьале уж дIаера хьисапагеи боарамгеи хьежжа да. Эггара дикагIа да квадратно-гнездови хьисапе (70×70 см.), бIена чу 4—6 хьалг а хургдолаш бобаш дIайийча. Цу тайпара уж дIайийча йиш хул мугIараштa юкъе урагIеи пхорагIеи культиваци ярца оасарца лоаттабеча къовсама дукхагIа механизаци е. Квадратно-гнездови хьисапе дIаювш йола доакъарий бобаш хьажкIаш дIаювча сеялкашца юв (сахьата 5 километрал тIех никъ а ца байташ). Бобаш дIае фуна боарам оттабу 1000 буртига мел дозал да, тIаяргйолаш йий, малагIча хьисапе бIена масса фийг тоссаш дIаювргья а хьожаш. Дозалга хьежжа оттабеш бола квадратно-гнездови хьисапе (70×70) дIадувча фун боарам 40—50 килограмм хул.

Доакъарий кхеш кIоаргагIа дIа ме юв дикагIа да. Аха халача лаьтташка 5—6 см. кIоарга дIаде деза фу, хIаьта кIаьдача лаьтташка — 7—10 см. Ишта дIадийча йиш хул зIырг тохале а зIырг техачул тIехьагIа а оасарцеи тIагIолла лоацаденнача лаьттан чIора духьалеи къовсам лоаттабара макхаш даха.

КIаьда, декъа оахам, бобаш дIайийна далларца, пхорагIа е зула катокашца тоIаде деза.

ЗIырг тохале боаккхаш бола макха дIайийначул тIехьагIа 5—6 ди даьлча боаккх. Хенах 2—3 лорд летача хана макха баккхар пайдане да, цхьабакъда, моша йолча хана бобай баьцаш атта каглулга ха деза, цудухьа уж кIезигагIа каглуш йолча ди делкъийга кхаьчача хана макхаш дахар дикагIа да.

Эггара хьалха мугIараштa юкъе нух токхаде деза хенех 3—6 лорд хиннача хана. ХьалхагIа токхош дола нух пхорагIа токхаде деза (трактор шортагIа а лелаеш) 4—6 см. кIоарга, 10—12 см. юкъ юкъе а юташ. ПхорагIа культиваци яь ялларца е еза йIоахалашха ера. Нагахьа санна кIаьда оасар дукха хуле 6—8 см. кIоарга е еза культиваци, хIаьта дIаьха овлаш дола баьцаш хуле 8—10 см. кIоарга. МугIараштa юкъе культиваци массаза е еза ховргда оасар дукха-кIезига хиларга а лаьттанга а хьежача. Культиваци ца еш ют хенаш 50—60 см. лакхденнача хана.

Бобаш хьувкъаяра гIулакха боккхача лоархIаме да удобренеш тохар, къаьстта а бобаш дIаелехьа уж теха хиннаеце, хIаьта лаьттанца кхоачамболлаш тIоадал а яле. Суперфосфат тохаро бобаш хьувкъаяь ца Iеш, дикка сихагIа кхачийт уж.

МугIараштa юкъе нух токхадеча ханна етташ хилча дикагIа я удобренеш. МугIараштa юкъе культиваторца хьалхареи шоллагIеи обработка еча хана 1 гектара лаьрхIа 1—1,5 центнер суперфосфати 0,5—1 центнер калийни тухаши тоха деза.

Доакъарий бобашта гIулакх деча хана къаьстта чIоагIа уйла тIаяхийта еза юрта боахама зулам деча хIамашца къовсам лоаттабара. Эггара кхерамегIа я долгоносики брухуси яха чоапилгаш.

Долгоносик яха чоапилг ца латийтара тIаяьннача бобашта гексахлоран тох цхьан гектара лоархIаш 16 килограмм йолаш е ДДТ тох 1 гектара лоархIаш 20—30 килограмм а йолаш. Брухусаца къовсам лоаттабара тохараш а цу боарамах, уж препараташ я, цхьабакъда зиза доаккхача хана мара тохац.

ХьажкIаши доакъарий бобаши лакха хьувкъам луш, дика культураш я. Цар новкъостал дергда вай республике тешшаме чIоагIа, дикача доакъарий база хьае а хьайбай продукташ алсамъяха а.

А. АХМЕДОВ,
юртбоахама Iилмай кандидат, республика юрта боахама опытни станце доакъар доахача отдела заведующи.

ХIана кIезигъеннай шура?

Грозненски района «Новый быт» яхача колхоза Рагимов Шакира кулгалдеча шурий-товарни фермерча доахана укх шера луш йола шура соахка луш хинначул кIезигагIа я. Январеи февралеи беттaшка хIара Iатто енна шура юккъера лаьрхIача 70 килограмм кIезигагIа я. ХIана йожаяьй доахана шура?

Фермана ше деш дола кулгал мелдалийтад колхоза правлене, доакъар Iалашдара даькъе соахка далийта гIалаташ а чIоагIа Iаткъад. Доахана шура йожаяра керттера бахьан из да. Iан хана дукха кхоачамбоацараш дар ферме. Доаханна дала моака доацаш ханаш дукха ухар, хан-ханнахьа машинаш ахийтацар моака хьада. Доахана шура йожаяьчул тIехьагIа мара оттаянзар колхоза кулгалхоша моака кхахьа машин.

КIезига хьувкъаш йола баьцаш дукха йийнаяр колхозо соахка. Доакъар кхоачам болаш хьадаланзар баьцаш дIайийнача лаьтташ тIара. ХьажкIий силос кIезига еллаяр. Из кхоачаялар а кхераш, геттара кIезигйир февраль бетта доаханна луш йола силос. Из дар доахана шура йожаяра цхьа бахьан.

Хьайбашкара йоала продукци алсамъяккхараи цунга дIабода мах лохбараи боккха лоархIам болаш да фермерча халача балхашта механизаци яр. Из гIулакх ше леладара кеп а увттаеш, боккъалдар аьлча, цу даькъе деш хIама а доацаш Iеш я колхоза правлени. Масала, массехк шу хьалха автопоилкаш оттаьяр ферме. Дояркаш чIоагIа гIадбаха бар, шоай безам ма хилле а дIатIа а дахе хий молар доахана, доаханга хьожаш болча наьха къахьегам аттача баьнабар. Цхьабакъда, эшшача тайпара гIулакх деш а хьожаш а саг ца хилар бахьан долаш дукха ца говш болх бергбоацаш телхар автопоилкаш. ХIанз юха а хий моладе массехк километр гаьна дIакхувл доахан.

Доахан детта площадка хьалъе йолаьяр ферме лурчагIа. ГIуми жагIеи хьатIа а эза, дуккха ахча а доадаь, кхы хIама ца хулаш дIадаьлар из лоархIамера гIулакх.

Электричестваца болх беча аппараташца доахан детт ферме, дикка аттача баьннаб дояркай болх. Цхьабакъда, цу дикача гIулакхах бизза пайда эцилга вIаштIехьдоаккхаш яц колхоза правлени. Цу аппараташца доахан детта доладалалехьа а 14—16 етт беттар доярка, хIанз а кхы дукхагIа деттац. Къахьегама овсарле лакхъеннаяц. Электрически аппараташца шозза дукхагIа доахан детта йиш йолга хьахьекхад из гIулакх лерттIа леладеча боахамаша. ДаьгIенашка доажаде доахан ара мадаьхха а, юха а шо-шоай доахан кара детта болалу укх колхозе.

Укх шера кхы цIаькха а дагальцад колхоза кулгалхоша доахан дIа ца дехкаш кортамукъа а леладергдолаш: доахан детта площадка хьаелга. ЛурчагIа санна юкъагIа ца а дуташ чакхдоаккхе из чIоагIа пайдане гIулакх да.

Шоай болх геттара дукха а безаш хьаьнала а хьинаре а къахьегаш нах ба ферме. Нагахьа санна бIарчча хьайийца аьлча, ферма доахана шура йожаяьяле, П. Хамзатова бригадерча доахана из тIатехай. Колхоза карара кара тела байракх хозахета яьккхаяц цу бригадо. Цхьаккха а ала хIама доацаш, дика балхаш ду ферма дояркаша Муравьева Верас, Беликова Екатеринас, Ильченко Александрас, Шалаева Аннас, дояраша Коломыцкий Николая, Когот Михаила. ХIанз, КПСС ЦК мартовски Пленум хинначул тIехьагIа къаьстта а хьинарегIа къахьег цар. Царгара хьокхам а эцаш, шоай болх тоабара тIабийрзаб ферма кхыбола болхлой а.

Ферма дукхагIа йоакхо е еза кулгалхоша, эшшаш дола хьалаш хилийта деза доаханга хьожаш болча наха, тIаккха цар толамца кхоачашдергда шоашта хьалхашка латта декхараш.

С. КОСТИН.

Халкъа талантий смотр

Кагирхой концерт

Укх деношка Грознерча В. И. Ленина цIерахча культура Двореце Ерригсоюзни пионерски организаце 40 шу дизара хетаяь районашкарчеи городашкарчеи школай художественни самодеятельноста коллективай 6-гIа республикански смотр хилар.

БIаьстанара каникулаш йолча деношка школай художественни самодеятельноста смотр дIаккхахьар шийтайпара школашкарча предметех йола экзамен я. ХIара шерра-шерра цу тайпара увттадеча концерташа дешархошта эстетически кхетам балара чIоагIа новкъостал ду.

Из экзамен сийленца чакхъяьккхар дешархоша укх шера.

Соаххарчул дуккха дикагIа увттайир юрташкарча школай дешархоша тайп-тайпара номераш. Иштта, Каргалински юкъерча школа хьехархо А. Горшкова керте а йолаш, завуча В. Портновас, иштта кхыболча хьехархоша шоаш либретто а язъяь, костюмаш а кийчъяь, оттайир «Ловзоргий дунен чу» яха фантастически фаьлгах йола сцена.

Занавес хьаделладелча сцена тIа гучадоал пряник-цIалг, тайп-тайпара бос бола кубикаш, хьадийлла ураоттадаь латтача кIингашка хоза кийчъяь тхьовсаш йола теникаш, мугIарах хьалъовттабаь латта кIала салтилгаш, тайп-тайпарча басаращца кийчъяь герга матрешкаш, баьццара баскилгаш, сийрда бос бола кIормацаш, балеринаш-ловзоргаш. ЗIамига, дIаьха когаш, йоккха мераж йолаш, сакъердаме сагилг лоацца къамаьл даь ваьлча, доккхача дошо дIоагIаца аргI-аргIах дIоагIа кхостаду теникашта. ДIоагIа кхостадаь ловзоргаш-теникаш сомайоал, цул тIехьагIа шо-шоай халхараш ду.

6-ча республикански смотре каргалинцаша хьахьекха балетни спектакль тайп-тайпарча басаращца кийчъяь, сакъердаме, безам тIабодаш яр.

Хозеи дикеи дар «ЦIе кийнг» яхача балетера фрагменташ оттаяьча Грознерча № 18 йолча юкъерча школа балетни группа даь халхар, № 7 йолча школа кIаьнкаша даь салтий халхари № 18 йолча школа дешархоша даь урожайни сюитеи дицлургдоацаш дика кийчдаьдар. Дика кийчъяьяр № 21 йолча юкъерча школа самодеятельносто «Даьхе, Ленин, Парти» яха сюита.

Дуккха сакъердаме номераш яр концерте хьахьоккхаш. Хьалха хинначул дуккха дикагIа йIаьхегIа яр репертуар. Халкъа иллей, халхарий, классикий а моттигерча авторий а произведенеш чуйоагIаш яр из. Масала, МагIалбикерча № 4 йолча школа-интерната хоро «Грознера сайре», Ш. Гунос язъяь «Фауст» яхача оперера иллеш дика аьлар.

Массане безам тIабодаш, школерча доттагIалах, цхьоагIо лелаеча кагирхой уйлаех лаьца илли аьлар Урус-Мартана школа - интерната дешархоша Ножаева Лейласи Тарамова Таисаси. Шинне а чIоагIа хоза оаз яр цар. Массехк шера илли Iомадеш хиннача школа-интернате музыка хьехача Дьяконов Бориса дика новкъостал даьд царна.

ТIехь-тIехьагIа оалача художественни деша терко е яьннай школаш. Из хьахьекхар Наьсарен районерча дешархочо Бакой Ларисас. Еррига уйла тIаяхийта дийшар цо А. С. Пушкина язъяьча «Евгений Онегин» яхача романа юкъера дакъа. Р. Гамзатова, кхыболча поэташа язъяь стихотворенеш дика йийшар кхыдолча бераша а.

Дика кийчдаьдар Урус-Мартана района боккхагIа болча дешархоша товраща даь халхар. Iалаьмате дика халхабаьлар самодеятельносте дакъа лаьца Наьсарен района юкъерча школа дешархой Долгиев, Точиев, Ужахов, Хамхоев, иштта кхыбараш. Цар дир гIалгIай халхар. Халхара хIара сурт сиха а хоза а хьахьекхар цар. Шоаш деча халхарца цар хьахьекхар смотрага дика кийчбенна хилар.

Ужжамо кхы дуккха а дика хIамаш дувца йиш я смотрах. Цхьабакъда, цхьайолча самодеятельни коллективаша шоай йолча торонех бизза пайда эцаш кийчо яьяцар смотра. ДIадахача шерарчул эсалагIа кийчъеннаяр хоровой коллективаш, духовой оркестраш.

Т. УЖАХОВА.

Наьсарерча артистий толам

Наьсарен района художественни самодеятельноста юрташкарча коллективашка хьожаш смотр я. Занавес хьа а деллалийя, Наьсарен - Вокзалерча культура ЦIен сцене гучайоал Наьсар - Кертерча юкъерча школа коллектив. Хозахеташ хьеж зрителаш хьехархоша хьахьокхача Машар, Къахьегам, Коммунизм яхача монтажага. Цу кружоке дакъа лоацаш ба дуккха кагирхой — гIалгIай мехкарий — Газгиреева Мария, Горбакова Мадина, Евлоева Лида, кхыбараш. Безаме тIаийцар зрителаша вайнаьха халхар деш бола кагийнах, В. Маяковске стихаш ешаш хинна школа завуч Ш. Мотревели.

Дика ка яьлар цхьана кхийттача районни культура ЦIен хора. Зрителий уйла чIоаггIа тIаэзар цар даьхача иллеша: «Тхо коммунисташ да», «Эрсашта тIом безий?» «Iадика хийла шун, кхокхарч», и кх. дI. Сакъердаме частушкаш, моттигера вахар дувцаш йола сатирически куплеташ йийшар Могушкова Александраси Азиева Азаси. Наьсархоша чIоагIа раьза хинна тIоараш деттар халхарий группо даьча «Дагестански халхара».

Илли дика оалаш хиларца коллективана юкъе белгалваьннав Богатырев Махьмад. Геттара дика аьлар цо «ГIалгIай вальс», «Лоаман наькъашка гIолла» яха иллеш.

Самодеятельноста юкъе дика дакъа лаьцар Наьсарен-Вокзалерча барзкъаш тегача фабрикерча гIалгIай мехкарий коллективо. ГIалгIай меттала цо даьккхар «Лакха лоамаш» яха илли, «Кхалнаьха халхар» дир. Беррига зрителаш чIоаггIа раьза болаш чакхдаьлар концерт.

«ХIанз денз эггара бехктокхамегIа йола ха хургья тха, — аьлар районни культура отдела заведующе нов. Абадиева, — хIана аьлча художественни самодеятельноста 4-ча республикански смотрага кийчо е еза. Смотр дIайолаялалехьа цIаькха а тхоай коллективе оттадергда оаха концерт, хIаьта оаха къаьстта дикагIа шаьрьергья Грозне хьокха оттаергйола номераш».

ХIаьта а юрташкара клубаш ерригаш а яцар художественни самодеятельноста районни смотре дакъа лоацаш. Масала, смотре яьхкаяцар Пхьилекъонгий-Юртарча, Экажкъонгий-Юртарча, СурхотIарча культура ЦIеной коллективаш. Из бахьан долаш дикка бехк баккха боагIа районни культура отдела кулгалхоех.

О. КОДЗОЕВ,
тха собкор.

ДИКА ЧАКХЪЯЬЛАР СМОТР

Шин дийнахьа, 27—28 марта, хилар Ножай-Юрта района къахьегамхой художественни самодеятельноста смотр.

175 нохчий кхалсаг а юкъейолаш волча 407 саго дакъа а лоацаш, 18 художественни самодеятельноста коллективо оттадир концерташ.

Дика а сакъердаме а яр Зандак яхача юрта клуба художественни самодеятельноста коллективо оттаяь программа.

ВIашагIкхийттача наха чIоагIа хозахеташ ладийгIар кхалнаьха хоро даьккхача «ЙоIах дола илли», «БIаьсти йоагIа» яхача иллешка. ЧIоаггIа тIоараш деттар наха уж иллеш цIаькха а дахар дехаш.

Моттигерча вахарах лаьца колхозницаша Висантиноваси Амаеваси аьнначa частушкашка производстве хьалха латтарий къахьегам хестабора, Iоттар йора лодыраштеи тунеядцаштеи.

Хоза хетар М. Амаевас ше даьккха, ше тIехьа пандар а локхаш цо оалаш хинна «ГIа боаккхаш йолле лоаман кхалсаг» яха илли хьахезача.

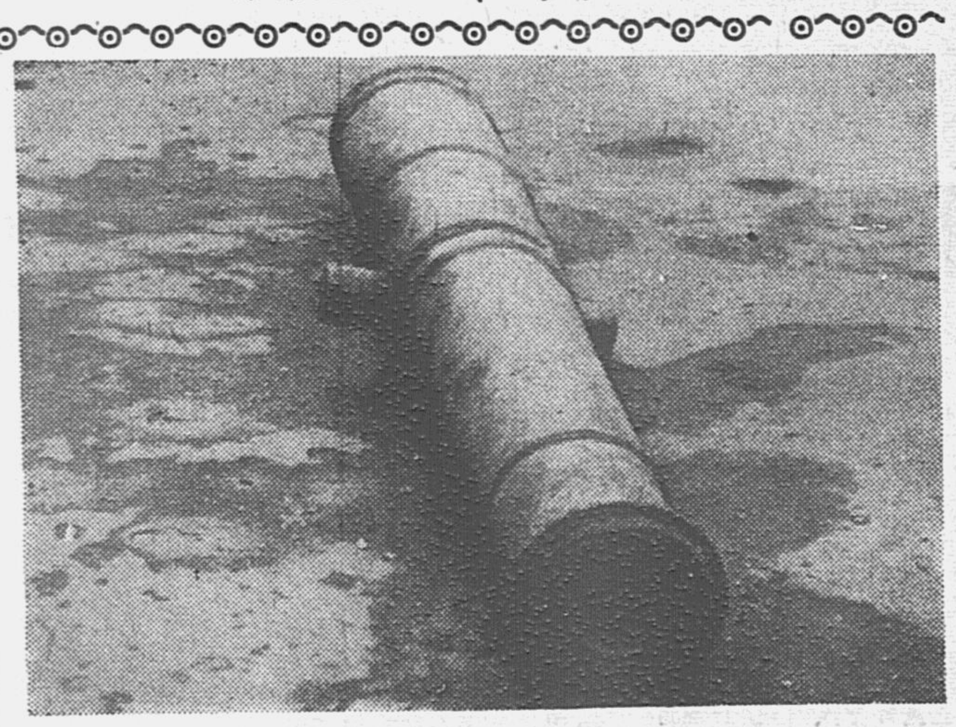
Доккха концерт оттадир районни культура ЦIен художественни самодеятельностаца дакъа лоацараша. Дика хетар хул концерте дакъа лоацараштa юкъе шоай поэташи музыканташи хиларах. Масала, А. Айдамирова (моттигерча автора) дешашца оттадаь кагирхой илли даьккхар хоро, баяниста Церебицева тIехьа пандар а локхаш.

Ший сибатаца а иллеш алеи халхараш деи говза хиларца а наьха уйла тIаозар художественни самодеятельносте дакъа лоацаш хиннача Керсипова. Цхьан йоIага дог доахарий халхар даь даьлча, беламе иллеш доахар. Цу тайппара цхьа номер шоллагIчул дикагIа йолаш, культура ЦIен художественни кулгалхочо Эльмурзаев Бека оттадаь халхар а деш, чакхдоал художественни самодеятельносте дакъа лоацарий концерт.

Массайола клуб яр смотре дакъа лацийта тIайоалаяь. Из дика гIулакх да. Цхьабакъда, ала дьагIа, смотре хьокха енача программа цхьайола номераш эсала, лерттIа кийчъянза а цхьаяраш хьалхагIа дIанхача смотрашка хьекха хиннараш а хилар.

Гуш да, халкъа творчества ЦIено а е театраша а цу района профессиональни новкъостал даь ца хилар.

К. КУРИНИНА.

Дукха ха йоаццаш Первомайски районерча Оалкам яхача юрта лаьттанца болх беш боахкача № 329 йолча ДЭЦ болхлошта 0,5 метр кIоарга лаьттах йоаллаш йоккха топ кораяьй. Кораяьча йоккхача топа тIарча йоазонах хов из 1814 шера Нижне-Исешскерча заводе хьаяь хилар. Кхо дюйм йолча топа йIоахал 3 метри хIаьта дозал 2,5 гаргга тонни да. Цу хана денз лаьттах яьлла топ кхы дукха ца талхаш хIанзарга яьннай.

Кораяь экспонат Нохч-ГIалгIайчен республикански краеведчески музее хьаенай.

СУРТА ТIА: лаьттах йоаллачара хьаяьккха йоккха топ.

С. Хакиева тексти сурти.

ДЕННА ДОШ КХОАЧАШДУ

Грознерча № 5 йолча барзкъаш тегача фабрика йоккхача коллектива юкъе дукхагIбараш кагирхойи комсомольцаши ба. МоллагIа гIулакх фабрике чакхдоаккхача хьинаре дакъа лоац цар. Ленински района дикагIчарех лоархIаш я из комсомольско-кагирхой коллектив.

Массови барзкъаш тегача а ателье барзкъаш заказех дIаийдеча а массайолча процессашка хьалха латт фабрика комсомольцаши кагирхойи. Фабрика коллектив коммунистически къахьегама коллектив яха цIи яккхара тIехьа къовсам лоаттабеш я.

Кастта хургйолча комсомола 14-ча съезда сийна дикача къахьегама совгIатаца накъа бахара яхье баьннача фабрика комсомольцашеи кагирхошеи дика толамаш даьхад хIанзале. Масала, съезда сийна пхе балха участках коммунистически къахьегама цIи яккхийта денна дош кхоачаш а даь, кхы а шин участкана енай из сийлен цIи.

Съезд хьаеллача денна 4 бетта план кхоачашъе, аьнна дош деннад цар. Из дош кхоачашдергдолга гуш да хIанззе а, хIана аьлча 3 бетта план тIехкхоачашъяьй. Массайолча цехе, балха участке порядок лелаю, качество дика йолаш мара продукци ара ца хецаш къахьег цар.

Комсомольцашеи кагирхошеи дIададаьча дикача гIулакха рейдови посташ вIашагIйохкарах геттара дика пайда баьннаб. ХIанз хIара цехе, участке, брак йоацаш продукци арахецара тIагIертта болх бу къахьегамхоша. ВIалла тIахьожам боацаш дIахо йодача хана болх бергболаш гIулакх вIаштIехьдаккха а лаьрхIад хIара мастеро.

Коллектива юкъе къаьстта дика къахьег коммунистически къахьегама ударникаша О. Шевцовас, С. Бельгисовас, из цIи яккхара къовсам лоаттабеча Л. Льяновас, В. Герба, иштта кхы дуккхабараша а.

ДIахо йодача хана балха говзал лакхъяра производственникаш-кагирхой сайрийнарча школашка, техникумашка, институташка заочно дешаш ба. ХIаьта политкружок а я фабрике вIашагIъелла.

Дика дакъа лоац фабрика болхлоша общественни вахаре а. Массава а хIана вац аьнна, дакъа лоацаш ба уж фабрике вIашагIъеллача художественни самодеятельносте.

Цхьа барти цхьоагIои йолаш къахьегарах, шоайла дIа-юха новкъостал дарах, дикагIйола опыт Iомаярах вIаштIехьдаьннад йоккхача коллектива укх шера хьалхарча квартала план 106,5 процент кхоачашъе, къахьегама овсарле дикка лакхъе, арахецаш йола продукци брак йоацаш арахеца.

Р. МУЦОЛЬГОВА.

БIаь шу хьалхагIа, 1862 шера, дуккхача наха лаьрхIа юххьанцара библиотека йиллай Москве, 1925 шера СССР Паччахьалкхен библиотека а яь, В. И. Ленина цIи тиллар цунах. Массехк цифра цIи яьккхача кхоачам хургба дунен тIа эггара йоккхагIчарех йола книгохранилище миштай хара. 1962 шера 1 январе лаьрхIача библиотека книжкай фонде дар 22 миллион книжка, газетийи журналийи комплекташ. Юххьанца из йиллача хана цига хиннай книжкай 100 эзар том. ХIанз библиотеке 22 дешара зал я, 2330 саго цкъа Iохайшача книжкаш деша йиш йолаш. ДIадахача шера цига хиннача 200 эзар сага эшаш йола материал корайир цу чура. Дунен тIарча 80 мехка организацешца книжкай хувцараш ду библиотеко. Укх аьхки хулача библиотека юбилеях цIей хургда цига книжкаш дешаш болча дуккхача наха а.

Сурта тIа: нах дешаш багIача цхьан зала чу.

Э. Евзерихина сурт. ТАСС фотохроника.

Кхалнахага дешийтара лерттIа йоакхо е еза

ЧIоагIа дог гIоздоаккхаш гIулакх хилар Наьсарен районе № 4 йола барзкъаш тега фабрика хьаеллар. Цу гIулакхо торо хилийтар 200 гаргга гIалгIай кхалсаг балха оттае, уж общественни вахара юкъеоза. ДукхагIа бараш кагий кхалнах ба укхаза.

Къаьстта белгалдаккха деза кхалнаха боккхача безамца а хьинарца а болх беш хилар, уж махулла шоай говзалаш лакхъе безам болаш хилар. Дукха ба фабрике, балха нормаш тIехкхоачаш а еш, хьинаре къахьегаш бола болхлой. Царех ба барзкъаш тегаш бола Мальсагова Люба, Мартазанова Коси, Богатырева Люба, Белхароева Люба, Евлоева Дугурхан, Муцольгова Лиза, иштта кхыбараш.

Кхы а чIоагIагIа лакхлургдар кхалнаьха хьинар а творчески инициатива а, нагахьа санна царна юкъе лерттIа политико-кхетама болх беш хилча.

Во лел фабрике социалистически яхьа а коммунистически къахьегама болама а хьакъехьара гIулакхаш. Фабрике да дика хьадаь сийлени хьокхамийи доскаш, цхьабакъда дикагIча болхлой сурташ хьалдетташи даь балхаш дIаяздеши-м дац уж.

Политико-хьехама болх кхалнаха юкъе геттара эсала беш хилар хьахьокх 150 зIамигача кхалсагах комсомоле йолаш 4 мара ца хиларо. Цу гIулакхо тешал ду фабрикерча а районни а комсомольски организацеша из лоархIамера политически болх тесса лелабеш хилара.

Кхалнаха юкъе беча балха тIа эггара лоархIамера гIулакх да царга дешийтар. 120 зIамига кхалсаг я фабрике ворхI классал лохера образованеш йолаш, царна юкъе дукха ба йиъ яккханза бараш а. Цхьабакъда, сайрийнарча школе деша ягIаш кхоъ кхалсаг мара яц. ВIалла магийта мегаргдолаш хIама дац фабрике кIезига дийша 20 кхалсаг хилар. Карт мара яц сайрийнарча школанеи фабриканеи юкъе. Фабрика болх бе йолаеннача шин шераи ах шераи цхьаккха а хIама даьдац кхалнахага дешийтара гIулакхa.

Цхьаккха а бахьан дацар из боккхача лоархIамера гIулакх вIаштIехь ца даккха. Сменах болх бечарна хьаелла мегаргьяр вахтови классаш. КIезига дийшача 20 кхалсага фабрике а хьаелла йиш яр вахтови класс.

Наьсарен районе цхьаннахьа а яц № 4 йолча фабрике санна кхалнаха юкъе беча балха аьттув болаш моттиг. Вай партеи паччахьалкхенои цу гIулакха мел эшар Iалашду.

Бахьанаш ца а доахаш, кхалнаха юкъе беча политико-кхетама балха, къаьстта дешара гIулакха йоакхо е еза фабрика партийнии комсомольскии организацеша, КПСС РК кхалнаьха отдела, комсомола райкома, сайрийнарча школа кулгалхоша, райОНО.

Бокъонца кхетаде деза кхалнах сихагIа иразерча вахара новкъа боахаргбар дешар хилар.

Хь. ГАЛАЕВ.

Спорт

РСФСР командашта юкъе шахматашта хьалхара моттиг яккхара

М. И. Чигорина цIерах йола кубок а йоаккхаш РСФСР командашта юкъе шахматашта хьалхара моттиг лацар духьа Грозне хинна полуфинальни яхьаш чакхъяьннай.

Хьалхара моттиг лаьцай цIаккха ца эшаш чакхъяьннача а 48 очкох 30 очко яьккхача а Ростовски области команда.

ЧIоагIа аьттув баьлар шоллагIа моттиг яьккхача, Российски Федерацерча командашта юкъе хьалхара моттиг лацар духьа латтача финале дакъа лаца духхьашха бокъо яьннача а Нохч-ГIалгIай АССР команда. Нохч-ГIалгIайчен командана юкъе ловзаш бар мастералла кандидаташ: В. Слепов, А. Богданов, В. Дорошкевич, С. Костарной, Р. Алимов, кагирхой Х. Ошаев, шахматисткаш И. Благонадежнаяи Л. Сусоеваи. Цу команда ерригаш а дIалаьрхIача 28 очко яьккхай.

КхоалагIча моттиге латт Волгоградски области команда — 24 1/2 очко.

В. ЕРЕМЕЕВ,
яхьа керттера судья.

„Терека“ керда толам

Дахача кIирандийнахьа Грозне Орджоникидзе цIерахча стадионе хилар грозненски «Терек» («Б» класс) Вильнюсера «Спартак» («А» класс) яхача футбольни командашта юкъера аргIан йола контрольни матч.

Хьаьшаша чIоаггIа атака а еш дIадоладелар ловзар, бакъда, фусамдаьша сихха бургац шоашкахьа яьккхар, хIаьта полусредни нападающи волча Шкодня Юре шийтталагIча минутах хьаьшашта чу а техар из. ДIахо йодача хана чIоаггIа дIа-юха атакаш а еш чакхъяьлар хьалхара тайм, бакъда, шинна а командана маганзар счет хувца.

ШоллагIча таймах грозненцаша еррига инициатива шоашкахьа ерзайир. Дика ловзар полузащита линех ловзаш хиннараш. Iалаьмате дика ловзар аьттехьара полузащитник Дудаев. 22-ча минутах команда капитана спорта мастера Дьяченко Петра ший новкъоста Проданеца хьатесса бургац чутехар хьаьшашта.

Хьаьшашта шоашта хиннар фуд ха кхелехьа аьрдехьарча полусредни нападающе Аврагимова чутехар кхоалагIа бургац. Ловзар йистедоаллаш мара вIаштIехьдаланзар спартаковций фусам-даьшта бургац чутоха.

Матч чакхъяьлар «Терек» команда кот а йоалаш (счет 3:1).

С. КОТИЕВ,
пединститута студент.

РАДИОИ ТЕЛЕВИДЕНЕИ ПЕРЕДАЧАЙ ПРОГРАММА

5-ча апреле:

6.40 — юрта боахама болхлошта передача: «БIаьсти ялаташ дIадер дIахо хьу» — (гIалгIай меттала); 6.50 — хоамаши передачай программеи; 7.15 — «Iалам лорадар — халкъа юкъара гIулакх да» — беседа (эрсий меттала); 8.20 — Советски Союзереи доазол дехьареи хоамаш (нохчий меттала); 8.30 — «Сердало» газета обзор; 8.45 — пионераштеи школьникаштеи передача (эрсий меттала); 16.00 — Александрова музыка; 16.25 — кагирхошта передача (гIалгIай меттала); 16.40 — керда хоамаш (гIалгIай меттала); 16.50 — «Шекар доаккхача свеклашта гIулакх дар» — беседа (нохчий меттала); 17.05 — керда хоамаш (нохчий меттала); 17.20 — литературни передача (эрсий меттала); 17.40 — Ерригсоюзни радиои телевиденеи эстрадни оркестра концерт; 18.00 — керда хоамаш (эрсий меттала); 18.15 — «Наха юкъера политически болх лакхбе беза» — беседа (эрсий меттала); 18.30 — нохч-гIалгIай ашараш.

ТЕЛЕВИДЕНИ

18.00 — передачай программа; 18.02 — «Пленума решенеш — изобилега бода никъ!» «Траворпольни система дIаяккха!» «Червленский» колхоза председателa нов. С. И. Василькова выступлени; 18.12 — Киножурнал; 18.22 — Герцена «Колокол» А. И. Герцен ваь 150 шу дизара хетаяь; 19.02 — дешархошта «Хьа комсомольски декхар». Дешара а балха а, спорте а пионерашта новкъостал деча комсомольцех; 19.22 — телевизионни кердадараш (нохчий меттала); 19.37 — передачай программа; 19.40 — «Лакхара хьувкъам лу звено» — документальни фильм; 20.00 — «ЙоI Ганга» — художественни фильм.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Доазол дехьара

Эквадорера хьал

ГУАЯКИЛЬ, 1 апрель. (ТАСС). Укх тIеххьарча деношка гIулакхаш кхохкаденна латт Эквадоре правительства ший лоIамера арахьарча политика никъ хувцилгеи революционни Кубайцара дипломатически гIулакхаш хоададелгеи дIадехаш йолча реакционни военщино президента Аросеменай правительствана низ беш хиларца дувзаденна.

Цу деша хьакъехьа дерригача халкъа плебисцит чакхъякха аьнна президента Аросемена яь решени чIоаггIа хьаллаьцар мехкарча прогрессивни гIозараша.

«Сий долча Кубай Республикацарча гIулакхий хьакъехьа плебисцит чакхъяккхара Эквадора Коммунистически парти раьза я, — йоах президентага Аросеменага яхьийтача Эквадора Компарте ЦК телеграмма тIа, — нагахьа санна халкъа лоIам гIойленагIеи нийсагIеи болча тайпара чакхбоаккхарг из хуле. Плебисцит чакхъяккхара кхоачамболлаш ха хила еза (тхона хетаргахьа кхо бутт), кхадж тоссача юкъе дакъа лоацаш хила беза дешанза бараш а тIехьа беррига эквадорцаш, хьашт меллад пропаганда е бокъо яла а еза. Цо йиш хулийтаргья эквадора халкъага кубински революцена ше мутIахьа хилар дIахайта.

ХIаьта а мехкара аьттехьара партеш духьала я плебисцит чакхъяккхара, из «кегареи кхерамеи я» а яхаш».

Дикача хьала тIа вац президент Гидо

ГАВАНА, 1 апрель. (ТАСС). 30 марта саррахьа отставке яьннача аргентински кабинето, тIеххьарча кIирах Артуро Фрондиси хиннар санна долча дехача хьала тIа оттаваьв президент Хосе-Мариа Гидо тIема переворота кулгалхошта хьалхашка, йоах Пренса Латина агентства корреспонденто Буэнос-Айресера беча хоама тIа.

ХIанз эскара низаша цу тайппара дIадех 18 марта хиннача хоржамий результаташ Гидос дIайоахилга, ерригъюкъара къахьегама конфедерации перонистски партии дIайоаккхилга.

Кабинет отставке яхарои Гидо чувуташ доаца Розови цIа (президента резиденци — **редактора белгало)** тIема гIулакхаш тIарча наха карадодаш хиларои, йоах дIахо корреспондента, къаьгга хьахьокх, «конституционни» президента санна Гидос дув биабале а, бокъонца Iаьдала доал деш из ца хилар. Аргентинерча США посола Роберт Макклинтока приказ кхоачашдеча тIема командоване бе доалл Iаьдал.

«Профсоюзаш цхьоагIо йолаши вIашагIкхийттеи хилара тIехьара болам» яхача профсоюзни объединене руководства селхан кхайкарал даьд Аргентина ерригъюкъарча къахьегама конфедераце правленега «бокъонца демократически йола правительство Iаьдала керте оттаяр» духьа массане юкъара забастовка яра предложени а луш. «Тхо тарлургдолаш дац Фрондисицеи цун реакционни правительствацеи а, е тIема диктатураца а», — йоах цу объединене даьча кхайкарал тIа.

Гизенгий вахара кхерам тIалатт

ЖЕНЕВА, (ТАСС). Конгорча событешта хетаяьча статья тIа «Трибюн де Лазани» яхача газето язду, Антуан Гизенгий кхела шоаш чIоагIа сагота хилар къайлахьоц ООН гIозарашка, яхаш. Уж сагота хьовзара бахьан да, йоах газето, массанена дIахозаш политически процесс а яь из дош ца хьувзадар духьа конголезски лидер вийна дIаваккха аьнна инарала Мобутуси цун нахеи план оттаяр.

Ховш мадарра, йоах дIахо «Трибюн де Лазани», дIаяхача гурахьа мышъяк а юаяь Гизенга ве гIийртар, хIаьта хIанз а шийна могар ду Мобутус ший план чакхъяккхар духьа. Цо приказ деннад Гизенга чувоаллача набахта лораш ма бохийталба, аьнна, хIана аьлча чувоаллача политически деятелагара хьал дIа а хайна тешаш хила бийзача мег уж.

КЕРДА ЯДЕРНИ ЭККХАМ

ВАШИНГТОН, 1 апрель. (ТАСС). Атомни энерге гIулакхашта йолча комиссе хьакхайкадаьд Невада яхача штатерча тохкам беча полигоне лаьтта кIал аргIанара ядерни бомба эккхийтай, аьнна.

ВIашагIкхийттача Штаташа хIанз дIадоладаьча ядерни тохкамех 24-гIа бола тохкам ба из.

МАЛХБУЗЕН ИРИАНЕ ЭСКАРАШ УХИЙТ

НЬЮ-ЙОРК, 1 апрель. (ТАСС). Голландера хадданза эскараш тIаозаш латт Малхбузен Ириане яхаш, хоам бу Ассошиэйтед Пресса агентства Голландера. Голландски автотранспортни компане самолеташца дIакхувл эскараш.

Массаза а хан-ханнахьа Нью-Йорке ухаш хинна пассажирски рейсаш соцаяьй «КЛМ»-о, йоах хоама тIа, ший самолеташ правительства доалах дIаялар духьа.

Из операци чакхъяьнначул тIехьагIа ворхI-бархI эзар салтечунга кхоачаш хургда Малхбузен Кердача Гвинеера голландски эскараш.

ВАЙГЕО ЯХАЧА ОСТРОВЕ ХИННА ВОССТАНИ

ДЖАКАРТА, 2 апрель. (ТАСС). Соронгона юххе Малхбузен Ириане, Вайгео яхача острова тIа бахача наха голландски колонизатораштa духьала восстани а гIоттаяь, остров дIалаьцай, яхаш хоам бу АНТАРА агентства. Острове бахийта форда гIашлошцара голландски салтий партизанашца массехказа дов даьчул тIехьагIа тIехьашка бала бийзар.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре. Йоккха зал—**«Бехкбара вола теш».** Долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.

№ 1 йола зIамига зал — **«Йовзаш йоаца кхалсаг».** Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

№ 2 йола зIамига зал — **«Добровольцаш».** Долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.

№ 3 йола зIамига зал — **«Заречни улица тIара бIаьсти».** Долалу: 9.15, 11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 8.15, 10.15.

«Родина» яхача кинотеатре «Бехкбара вола теш». Долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.

«Верховина, маты моя»— дIаьхдаь сеанс. Долалу: 9.

Город Грозне, 12 треста поселке, Перекопский пер., 3-ча «А» корпусе кв. 3, вахача гражданина **Головко** Василий Антоновича суде деннад, **Волынски** области, Маневичски районе, Н-Чарторийске яхаш йола гражданка **Головко** Валентина Мартыновна йитарах дола дош.

Дош дувцаргда Волынски областерча Маневичски района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовиков улица, 15. **Телефонаш:** редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.

Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ03067. Заказ № 2008.